

Economisch-Statistische Berichten

Inter-Benelux-handel

★

Dr M. W. Holtrop

Het criterium voor de localisering van
monetaire storingsverschijnselen

(I)

★

Indonesië's monetaire ontwikkeling

★

Drs G. Greidanus

Het landbouwvraagstuk in de Benelux
na tien jaren

★

Drs M. C. Verburg

De bescherming van de Franse
vlasnijverheid en haar gevolgen voor de
Nederlandse vlasindustrie

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

39e JAARGANG

No 1943

WOENSDAG 1 SEPTEMBER 1954

KAS-ASSOCIATIE N.V.
SPUISTRAAT 172 AMSTERDAM

Incasso van kwitanties en
handelsswissels

BETALEN • BEWAREN • BEHEREN

wettelijke ouderdomsvoorziening

Het Bureau voor
Collectieve Contracten
van de

EERSTE NEDERLANDSCHE
geeft gaarne advies inzake reeds **NU**
te nemen maatregelen

Eerste Nederlandsche Verzekering-Maatschappij
op het Leven, en tegen Invaliditeit N.V.
Gevestigd te 's-Gravenhage.

vacatures

De Koninklijke Nederlandse Bond van Steen- en Offsetdrukkerijen en Fotolithografische Inrichtingen

vraagt voor zo spoedig mogelijke indienst-
treding een

ervaren Bedrijfseconoom

met gedegen praktische kennis op het gebied
van kostprijscalculaties, tijdmetingen en tari-
fiëringswerkzaamheden.

Initiatief, tact, stuwkracht en beschaving
dienen de natuurlijke bases te zijn voor het met
succes vervullen van de onderhavige nieuw te
scheppen functie, die overeenkomstig bekwaam-
heid zal worden gehonoreerd. Opleiding op
academisch niveau. Leeftijd tot 40 jaar. Can-
didaten zullen event. worden uitgenodigd voor
een psychologisch onderzoek.

Eigenhandig geschreven brieven met volledige inlich-
tingen over leeftijd, opleiding en practijk en vergezeld
van 2 recente pasfoto's (van voren en opzij) vóór
8 September a.s. aan voornoemde Organisatie:
Weteringschans 86, Amsterdam-C.

(Zie voorts blz. 704)

R. MEES & ZONEN

A° 1720

BANKIERS & ASSURANTIEMAKELAARS

ROTTERDAM

AMSTERDAM - 's-GRAVENHAGE
DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

Financiering
van de In- en Uitvoer

Voor VRAAG OF AANBOD

op het gebied van
Kantoorbehoeften
Brandkasten
Machines
Apparaten
Fabrieks- en
kantoorgebouwen
Industrieterreinen
enz. enz.

is een annonce in „Economisch-
Statistische Berichten” de meest
aangewezen weg.

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse Steen-
weg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementprijs, franco per post, voor Nederland en de
Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—,
overige landen f 28,— per jaar. Abonnementen kunnen
ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per
ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor
Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van
redenen te weigeren.

Inter-Benelux-handel

„De Regeering van Hare Majesteit de Koningin der Nederlanden, eenerzijds; De Regeeringen van Zijne Majesteit den Koning der Belgen en van Hare Koninklijke Hoogheid de Groothertogin van Luxemburg, anderzijds; bezielde door den wensch om op het oogenblik van de bevrijding van het gebied van Nederland en van de Belgisch-Luxemburgsche Economische Unie de meest gunstige voorwaarden te scheppen voor de uiteindelijke verwezenlijking van een volledige, duurzame douane-unie en voor het herstel van de economische bedrijvigheid, hebben besloten zulks te bevorderen door het vaststellen van een gemeenschappelijk tarief van invoerrechten en door het onderling verleenen van een vrijstelling van invoerrechten....”

Aldus luidde de aanhef ¹⁾ van de op 5 September 1944 te Londen getekende Nederlandsch-Belgisch-Luxemburgsche Douane-Overeenkomst. Het was de bedoeling deze overeenkomst in werking te doen treden direct na de terugkeer der drie Regeringen in hun landen.

Hiertoe kon echter niet worden besloten, omdat de economische toestand in deze landen na de bevrijding te grote verschillen vertoonde, mede als gevolg van het feit, dat België en Luxemburg geruime tijd eerder waren bevrijd dan Nederland. Eerst op 1 Januari 1948 werd de, inmiddels herziene, douane-overeenkomst van kracht.

De praktische betekenis van deze overeenkomst voor het onderlinge handelsverkeer der Benelux-landen was de eerste jaren betrekkelijk gering. Weliswaar werd dit handelsverkeer niet meer belemmerd door douanetarieven, doch contingenteringmaatregelen stonden een groot-

¹⁾ Deze aanhef werd overeenkomstig het protocol van 14 Maart 1947 in dier voege gewijzigd, dat niet meer van een „volledige, duurzame douane-unie”, maar van een „economische unie” werd gesproken. De verwezenlijking daarvan zou worden bevorderd door een „douane-gemeenschap”.

scheepse uitbreiding daarvan in de weg. De toeneming van de inter-Benelux-handel van 1947 op 1948 was zelfs, in guldens uitgedrukt, iets geringer dan die van 1946 op 1947. In 1949 was de toeneming ten opzichte van die in voorgaande jaren wel zeer gering: zij beliep f 115 mln, tegen resp. f 339 en f 344 mln in 1948 en 1947. Van een spectaculaire ontwikkeling van de inter-Benelux-handel ten opzichte van voorgaande jaren kon dan ook kort na het in werking treden van de douane-overeenkomst niet worden gesproken.

Geheel anders was de ontwikkeling in 1950. In dat jaar nam het handelsverkeer tussen de Benelux-landen, dat als gevolg van het op 15 October 1949 getekende Voor-Unie-Verdrag geleidelijk was vrijgemaakt van kwantita-

tieve beperkingen, in opmerkelijke mate toe. Van de totale stijging van de Nederlandse invoer gedurende dat jaar kwam meer dan 27 pCt voor rekening van een toeneming van de invoer uit de B.L.E.U., die steeg van f 759 mln tot niet minder dan f 1.428 mln. Sedertdien heeft de Nederlandse invoer

uit de B.L.E.U. zich op een hoog, doch fluctuerend, niveau bevonden. Opmerkelijk is, dat de grootste stijging van de Nederlandse export naar de B.L.E.U. zich eerst een jaar later voltrok en dat deze export een meer geleidelijke en evenwichtige ontwikkeling te zien gaf.

Thans zijn de B.L.E.U. en Nederland elkaars belangrijkste handelspartners. De moeilijkheden, mogelijkheden en wenselijkheden, die op de weg naar die posities te voorschijn zijn gekomen, waren in dit tijdschrift meermalen het onderwerp van bespreking. Wij mogen dan ook daarvoor verwijzen naar het op blz. 702 en 703 afgedrukte overzicht van in „E.-S.B.” verschenen Benelux-artikelen.

Periode	Invoer van Nederland uit de B.L.E.U.		Invoer van de B.L.E.U. uit Nederland		Uitvoer van Nederland naar de B.L.E.U.		Uitvoer van de B.L.E.U. naar Nederland	
	x f mln	in pCt van de totale invoer	x fr. mln	in pCt van de totale invoer	x f mln	in pCt van de totale uitvoer	x fr. mln	in pCt van de totale uitvoer
1938	162	11,4	2.076	9,0	106	10,2	2.604	12,0
1948	730	14,9	7.189	8,2	422	15,8	11.444	15,5
1949	759	14,4	7.578	9,3	508	13,4	11.691	14,6
1950	1.428	18,5	9.778	10,0	722	13,7	18.561	22,4
1951	1.765	18,4	13.901	10,9	1.084	14,8	23.778	17,9
1952	1.443	17,3	16.216	13,2	1.242	15,7	18.745	15,3
1953	1.526	17,2	16.620	13,7	1.256	15,6	20.121	17,8
1953								
1e kw. 1954	332	16,1	4.101	13,8	321	16,6	4.444	16,1
1e kw. 1954	411	16,5	4.171	13,5	326	15,0	5.369	20,1

Bronnen: Maandschrift van het C.B.S. en Statistisch Bulletin van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Inter-Benelux-handel	687	Boekbesprekingen:	
Het criterium voor de localisering van monetaire storingsverschijnselen (I), door Dr M. W. Holtrop	689	R. Vuerings: De Nederlandse loon- en prijs-politiek, bespr. door Dr P. S. Pels	699
Indonesië's monetaire ontwikkeling	692	J. Romeuf: Le niveau de vie en U.R.S.S., bespr. door Mr J. Huijts	701
Het landbouwvraagstuk in de Benelux na tien jaren, door Drs G. Greidanus	695	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet	701
De bescherming van de Franse vlasnijverheid en haar gevolgen voor de Nederlandse vlasindustrie, door Drs M. C. Verborg	697	Overzicht van in „E.-S.B.” sinds 1 Januari 1945 verschenen artikelen betreffende de Benelux.	702
		Statistiek en:	
		Wisselkoersen	703

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries; C. van den Berg (secretaris). Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Dr M. W. HOLTROP, Het criterium voor de localisering van monetaire storingsverschijnselen (I).

In dit artikel, geschreven naar aanleiding van de beschouwingen die Prof. Mr J. G. Koopmans in „E.-S.B.” van 9 en 30 Juni jl. heeft gewijd aan het verslag van De Nederlandsche Bank over 1953, wordt in het bijzonder ingegaan op het vraagstuk van de keuze van het doelmatigste criterium voor de localisering van inflatoire en deflatoire verschijnselen. Schrijver komt tot de conclusie dat het de voorkeur verdient om niet het „kasoverschot”, resp. -tekort, maar het „liquiditeitsoverschot”, resp. -tekort, als criterium voor de localisering van monetaire storingsverschijnselen te gebruiken. Het gebruik van dit criterium leidt tot een statistisch sluitend systeem voor de toerekening van monetaire storingsverschijnselen aan de afzonderlijke huishoudingen of groepen van huishoudingen. Dit impliceert dat genoemd criterium zelf ook een formeel karakter moet dragen. Daarom is de critiek van Prof. Koopmans, dat in het verslag bepaalde tegenstellingen te scherp zijn geaccentueerd, naar schrijvers mening niet gerechtvaardigd.

Indonesië's monetaire ontwikkeling.

Toen het huidige coalitie-kabinet in Indonesië ongeveer een jaar geleden aan het bewind kwam, stond vast dat ingrijpende maatregelen moesten worden genomen. In de eerste plaats bleken die, liggende op het terrein van het buitenlandse handels- en betalingsverkeer, urgent, die mede werden bepaald door het streven der Regering een groter deel van het economisch leven in handen te leggen van nationale bedrijven. Dat daarbij nog een derde aspect, nl. partijpolitieke belangen, in het geding zou worden gebracht op een wijze, die waarschijnlijk op financieel en economisch gebied kwade gevolgen had en nog heeft, kon toen nog slechts worden vermoed. In de verschillende in dit artikel behandelde maatregelen op financieel en economisch gebied komen de drie aspecten van het beleid der huidige Regering naar voren. Geconcludeerd wordt, dat zelfs door de meest optimistische bril bezien de monetaire ontwikkeling in Indonesië niet anders dan als ongunstig kan worden bestempeld.

Drs G. GREIDANUS, Het landbouwwraagstuk in de Benelux na tien jaren.

De agrarische sector vormt een obstakel voor het verwezenlijken van een volledige economische unie. Een oplossing kan slechts worden bereikt, indien de loon- en prijsniveaus van België, Nederland en Luxemburg worden gelijkgetrokken en indien onze zuiderburen alle zeilen bijzetten om de bestaande technische achterstand in de agrarische productie in te halen. Toch is de kloof veel minder breed dan men soms doet voorkomen. Het protocol van Brussel en dat van Luxemburg hebben in de overgangstoestand goed gewerkt. Een blijvend element in de economische unie behoeven zij echter niet te worden. De Regeringen van België en Luxemburg hebben zich in principe reeds accoord verklaard met het doel van de Nederlandse landbouwpolitiek. Voor de verdere ontwikkeling is er alles aan gelegen, dat de maatregelen op landbouwgebied in België, Luxemburg en Nederland zo goed mogelijk worden gecoördineerd. Men kan er dan zeker van zijn, dat de natuurlijke productievoorwaarden en de technische ontwikkeling tussen de landbouw in Nederland en de B.L.E.U. niet zodanige verschillen vertonen,

dat hierdoor een vrije markt voor landbouwproducten binnen het Benelux-gebied onmogelijk wordt gemaakt.

Drs M. C. VERBURG, De bescherming van de Franse vlasnijverheid en haar gevolgen voor de Nederlandse vlasindustrie.

De Franse Regering is er na de tweede wereldoorlog in geslaagd door middel van beschermende maatregelen een eigen vlasindustrie op te bouwen. De gevolgen van deze beschermende politiek zijn velerlei. De Belgische vlasnijverheid verloor er allereerst een groot gedeelte van haar grondstoffenmarkt mee. De Nederlandse uitzaai heeft hiervan de invloed ondervonden: de Belgische strovlasimport uit Nederland is sedert 1945 gestegen met bijna 11.000 ha. De Belgische behoefte aan strovlas moet in sterke mate een prijsverhogende invloed op de Nederlandse markt hebben gehad. Deze is zeer nadelig voor onze voor een groot deel nog jong vlasindustrie. Een tweede nadeel van de Franse politiek voor de strovlasmarkt is, dat zij de Westeuropese markt in twee submarkten verdeelt. Dit verschijnsel, gevoegd bij de grilligheid van de Franse overheidsmaatregelen, veroorzaakt prijsbewegingen die de natuurlijkerwijs reeds optredende nog versterken. Voorts zijn de Nederlandse vlaserijen ook aan de zijde van de afzet van het vlaslint in de verdrukking gekomen.

— SOMMAIRE —

Dr M. W. HOLTROP, Le critère de localisation des phénomènes de perturbation monétaire (I).

Dans l'„E.-S.B.” des 9 et 30 juin dr. M. le Professeur J. G. Koopmans a commenté de manière détaillée le rapport de la Nederlandsche Bank en 1953. Cet article examine les considérations que le Professeur Koopmans a consacrées à ce rapport.

Développement monétaire de l'Indonésie.

Cet article conclut que le développement monétaire de l'Indonésie, même considéré du point de vue le plus optimiste, ne peut être qualifié de favorable. Cette situation résulte en partie de facteurs extérieurs à l'Indonésie, mais il faut en rechercher les principales raisons dans le climat interne.

Drs G. GREIDANUS, Le problème agricole dans Benelux après dix ans.

L'obstacle du problème agricole qui empêche la réalisation d'une union économique complète est beaucoup moins grand qu'on le fait parfois apparaître. Le protocole de Bruxelles et celui de Luxembourg ont été efficaces au cours de la période de transition. Ils ne doivent pas devenir un élément stable de l'union économique. Pour le développement ultérieur de celle-ci tout dépendra d'une coordination aussi bonne que possible des dispositions en matière agricole en Belgique, au Luxembourg et aux Pays-Bas.

Drs M. C. VERBURG, La protection de l'industrie linière française et ses conséquences pour l'industrie du lin aux Pays-Bas.

Après la seconde guerre mondiale, le gouvernement français a réussi, grâce à des mesures protectionnistes, à créer une industrie linière. L'auteur décrit dans cet article les conséquences de cette politique protectionniste pour l'industrie du lin en Belgique et aux Pays-Bas.

Het criterium voor de localisering van monetaire storingsverschijnselen

Beschouwingen naar aanleiding van de artikelen van Prof. Mr J. G. Koopmans over het Bankverslag 1953

I

Uit de bijzonder waardevolle en tot de kern der problemen doordringende beschouwingen, die Prof. Mr J. G. Koopmans in „E.-S.B.” van 9 en 30 Juni jl. gewijd heeft aan het Bankverslag 1953, blijkt dat de hooggeleerde schrijver, hoewel in het algemeen instemmend met de conclusies waartoe ik in dit verslag kom, toch in enkele opzichten de voorkeur meent te moeten geven aan een ietwat andere wijze van beschrijving der verschijnselen en dientengevolge ook aan een ietwat andere theoretische interpretatie.

Opzettelijk spreek ik van: „een voorkeur voor een andere wijze van beschrijving”. Want het wil mij na zorgvuldige lezing van Prof. Koopmans' beschouwingen toeschijnen, dat tussen ons inderdaad geen verschil van mening bestaat over aard en mechanisme der monetaire storingsverschijnselen, doch dat wij wel van mening verschillen over de vraag op welke wijze deze verschijnselen het doelmatigst kunnen worden waargenomen, beschreven en geïnterpreteerd.

Er zijn, naar ik meen, in het bijzonder twee vraagstukken welke ons verdeeld houden, te weten:

- 1) de keuze van het doelmatigste criterium voor de localisering van inflatoire en deflatoire verschijnselen, en
- 2) de toerekening van de „verantwoordelijkheid” — hetzij alleen in *causale* of ook in *normatieve* zin — voor waargenomen monetaire verstoringen.

Op beide vraagstukken wil ik thans iets uitvoeriger ingaan dan mogelijk was in het kader van het Jaarverslag van De Nederlandsche Bank.

De keuze tussen „liquiditeitsoverschot”, resp. -tekort, en „financieringsoverschot”, resp. -tekort, als relevant begrip voor de monetaire analyse.

Het verschil tussen Prof. Koopmans en mij ten aanzien van de keuze van het doelmatigste criterium voor de localisering van monetaire storingsverschijnselen bestaat hierin dat hij er de voorkeur aan geeft het zogenaamde financieringsoverschot, resp. -tekort, als gedefinieerd door het Centraal Planbureau, als criterium te gebruiken, terwijl er mijnerzijds de voorkeur aan wordt gegeven het liquiditeitsoverschot, resp. -tekort, als gedefinieerd in het Bankverslag, tot aangrijpingspunt van de monetaire analyse te maken.

Nu moge voorop gesteld worden dat dit verschil op zichzelf reeds een grote mate van overeenstemming impliceert, in zover wij namelijk beiden het meer voor de hand liggende begrip kasoverschot, resp. -tekort, als criterium verwerpen. Het lijkt daarom van belang allereerst vast te stellen op welke gronden wij menen, dat de simpele mutatie in de kasvoorraad geen bevredigende toetssteen vormt voor het uit monetair oogpunt relevante gedrag der huishoudingen en daarna te onderzoeken

waarom wij tot een verschillende keuze komen bij het zoeken van een alternatief.

De aard van monetaire storingsverschijnselen.

Ik geloof voorop te mogen stellen dat Prof. Koopmans en ik het er over eens zijn dat monetaire storingsverschijnselen hun oorsprong vinden in het feit dat het gebruik van het instituut „geld” de mogelijkheid schept dat door de gezamenlijke huishoudingen in een bepaalde periode een grotere, resp. een geringere, vraag naar goederen wordt uitgeoefend, dan overeenstemt met het goederenaanbod dat die gezamenlijke huishoudingen, bij afwezigheid dier monetaire storingsverschijnselen, in diezelfde periode zouden hebben bewerkstelligd. Het vraagoverschot, resp. het vraagtekort, ontstaat doordat afzonderlijke huishoudingen méér of minder vraag kunnen uitoefenen dan overeenstemt met het bedrag der middelen, dat hun toevloeit uit eigen of anderer bijdragen tot het lopende goederenaanbod. Toevloeiing van middelen uit anderer bijdragen tot het goederenaanbod vindt plaats langs de weg der vermogensoverdrachten, waardoor de besparingen van de ene huishouding ter besteding komen in een andere huishouding.

Het vraagoverschot kan slechts worden gefinancierd door geldcreatie of door een beroep op bij de aanvang der periode aanwezige kasvoorraden; de vraaguitval moet gepaard gaan met geldvernietiging of met accumulatie van grotere kasvoorraden dan bij de aanvang van de periode aanwezig waren.

Zo gesteld, lijkt het probleem van de localisering der monetaire storingsverschijnselen nogal eenvoudig oplosbaar. Men behoeft slechts na te gaan in welke huishoudingen of groepen van huishoudingen (sectoren) zich een oppotting of ontpotting van geld heeft voorgedaan, respectievelijk ten behoeve van welke huishoudingen geldcreatie heeft plaats gevonden of door welke huishoudingen geld is te niet gedaan. Dit vastgesteld zijnde lijkt ook de oorsprong van de monetaire verstoring te zijn gevonden.

Bij nadere beschouwing blijken er echter reeds dadelijk enkele problemen te rijzen. In de eerste plaats moet namelijk vastgesteld worden, dat aldus gedefinieerd, de monetaire storingsverschijnselen elkander wederzijds steeds lijken te niet te doen. Elke oppotting van de ene huishouding brengt immers noodzakelijk in eerste instantie een ontpotting in een andere huishouding met zich of kan er toe leiden, dat in een andere huishouding een beroep op geldcreatie gedaan gaat worden. Elke initiële geldcreatie, op haar beurt, betekent te gelijker tijd een oppotting in handen van de huishouding ten behoeve van wie zij plaatsvindt, of na besteding een oppotting of wellicht te zijner tijd een geldvernietiging bij of door de ontvangende huishoudingen. Wanneer wij dus in de ene groep huishoudingen ontpotting of geldcreatie vast-

stellen en in de andere groep opotting of geldvernietiging, hebben wij daarmee op zichzelf nog geen antwoord gevonden op de vraag of er inderdaad een monetaire verstoring heeft plaats gevonden en zo ja, of deze begonnen is met een opotting of geldvernietiging — en dus een deflator karakter heeft — of met een ontpotting of geldcreatie — en derhalve van inflatoire aard is.

Deze vragen kunnen pas worden beantwoord na een nader onderzoek van de omstandigheden waaronder deze verschijnselen zich hebben voorgedaan. Met name moet worden vastgesteld of deze verschijnselen in de desbetreffende huishoudingen of groepen van huishoudingen het karakter hebben gedragen van een autonome impuls, dan wel van een geïnduceerde reactie op een autonome monetaire impuls die zich in een andere huishouding heeft voorgedaan. De localisering is derhalve slechts het begin van het werk. Zij kan op zichzelf geen antwoord geven op de vraag naar de causale samenhangen en de verantwoordelijkheden.

Een tweede probleem rijst ten aanzien van de definitie van de begrippen geldcreatie en geldvernietiging. Hoe moeten wij deze verschijnselen op zodanige wijze omschrijven, dat onze definities zich lenen voor de waarneming in de afzonderlijke huishoudingen? Voor de volkshuishouding als geheel beschouwd brengt de definitie van geldcreatie en geldvernietiging geen moeilijkheden. In onze huidige samenleving, waarin naast het chartale geld ook het girale geld algemeen als betaalmiddel wordt aanvaard, is ook de leek bereid te erkennen dat elke vermeerdering van het totale bedrag der in de vorm van chartaal en giraal geld uitstaande schulden van het bankwezen — handelsbanken en centrale bank tezamen — als geldcreatie is te beschouwen. Met andere woorden, geldcreatie is vermeerdering van de som van biljettencirculatie en tegoeden in rekening-courant bij banken en giroinstellingen.

Moeilijker is het vaak voor de leek om te aanvaarden, dat deze definitie met zich brengt, dat wij alle transacties van het bankwezen, welke de tendentie hebben te leiden tot een vermeerdering van de tegoeden in rekening-courant, als geldcreatie en alle transacties, die de tendentie hebben te leiden tot een vermindering van die tegoeden, als geldvernietiging moeten definiëren.

Uitbreiding van het totaal van de activa van het bankwezen boven de som der eigen middelen en de door derden in andere dan geldvorm toevertrouwde middelen betekent geldcreatie. Grosso modo vindt deze plaats door elke uitbreiding van credietgeving en belegging der banken boven het bedrag van de vermeerdering der aan het bankwezen toevertrouwde deposito's.

Bij de waarneming in de individuele huishoudingen dienen wij derhalve elke transactie met het bankwezen, welke leidt tot vergroting van de credietgeving door de banken, tot vermeerdering van beleggingen door de banken of tot vermindering der toevertrouwde deposito's, als geldcreatie te bestempelen, en elke transactie welke leidt tot de tegengestelde verschijnselen als geldvernietiging.

De vraag kan gesteld worden of deze wijze van beschrijving nu wel altijd leidt tot waarnemingen, die uit monetair gezichtspunt relevant zijn. Het antwoord mag gerust luiden dat dit inderdaad soms niet het geval is. Wanneer wij constateren dat in een bepaalde periode groothandelaar A een met bankcrediet gefinancierde partij koffie verkoopt aan groothandelaar B, die deze aankoop op dezelfde wijze financiert, waarna A het door hem opgenomen crediet terugbetaalt, en wanneer wij dan

daaruit concluderen dat de door A teweeggebrachte deflatoire geldvernietiging de door B veroorzaakte inflatoire geldcreatie heeft gecompenseerd, dan draagt die waarneming van simultane deflatoire en inflatoire krachten niets bij tot verheldering van ons inzicht. Dat kan echter al iets anders worden, wanneer A zijn voorraad gefinancierd had uit eigen middelen en hij de opbrengst van zijn verkoop bij een bank op deposito heeft geplaatst. Ook in dat geval per saldo geen verandering van de geldhoeveelheid, maar toch wel een vermeerdering van het totaal der beschikbare liquiditeiten. En stellig geeft deze wijze van beschrijving ons een belangrijke verheldering van inzicht wanneer A zijn voorraad liquideert en deze in de consumptie verdwijnt, hij de opbrengst op deposito plaatst en tegelijkertijd de Overheid een even groot beroep op bankcrediet doet, ter financiering van een vergroting harer militaire uitgaven, veroorzaakt door vermeerderd koffieverbruik in het leger! In dat geval een duidelijk inflatoire financiering van overheidswege, tijdelijk gecompenseerd door een wellicht niet eens autonome, maar slechts geïnduceerde deflatoire ontwikkeling in het bedrijfsleven.

Het is intussen nuttig vast te stellen dat deze wijze van beschrijving, waarbij de simultaan plaatsvindende credietverleningen en credietterugbetalingen en de onttrekkingen en stortingen op depositorekening als afzonderlijke inflatoire en deflatoire invloeden worden geregistreerd, ons tot behoedzaamheid maant bij het bewust of onbewust verbinden van normatieve associaties aan het gebruik van de termen inflatoir en deflatoir. Wanneer wij om statistische en methodologische redenen aan elke opneming van bankcrediet de qualificatie „inflatoir” en aan elke terugbetaling van bankcrediet of plaatsing van deposito's de qualificatie „deflatoir” moeten verbinden, dan is het duidelijk dat die qualificaties op zichzelf geen normatief karakter kunnen hebben. Of een bij een individuele huishouding geconstateerde inflatoire of deflatoire financiering al of niet geacht moet worden een ongunstige invloed op het monetaire bestel uit te oefenen en of, zelfs dan, die huishouding daarvoor „verantwoordelijk” gesteld mag worden, hangt van de nevenomstandigheden af.

„Kasoverschot” en „liquiditeitsoverschot” als mogelijke criteria.

Zouden wij ons, ten aanzien van de localisering der monetaire storingsverschijnselen, uitsluitend laten leiden door de hier voorafgaande overwegingen, dan zou als criterium voor die localisering gekozen moeten worden het in de afzonderlijke huishoudingen (of groepen van huishoudingen) optredende „kasoverschot” of „kastekort”. Het kasoverschot zou in dit verband gedefinieerd moeten worden als de toeneming van de geldvoorraad (= opotting), vermeerderd met de toeneming van het netto-tegoed (anders dan „geld”) bij geldscheppende instellingen (= geldvernietiging); het kastekort als de afnemings van de geldvoorraad (= ontpotting), vermeerderd met de toeneming van de netto schuld aan geldscheppende instellingen (= geldcreatie¹⁾).

Het gebruik van dit criterium verschaft ons een formeel sluitend systeem van toerekening van alle feitelijke verbrekingen van het monetaire evenwicht aan de afzonderlijke huishoudingen. Voor zover het de veranderingen in de geldhoeveelheid betreft, geeft dit criterium ons de somming van de tegenposten bij de afzonderlijke huishoudingen van de in Tabel 25 van het Jaarverslag van De

¹⁾ Teneinde onnodige complicaties te vermijden verwaarloos ik thans het feit dat geldcreatie ook plaats kan vinden door uitbreiding van de beleggingen van de banken.

Nederlandsche Bank opgenomen „Oorzaken van de veranderingen in de binnenlandse geldhoeveelheid”. Voor zover het de ontpottingen en oppottingen van geld betreft, verschafft het ons de feiten, voor zover die uit hoofde van de tegengestelde bewegingen bij de afzonderlijke huishoudingen of groepen van huishoudingen waarneembaar zijn.

Men zou dan ook zeer wel met dit criterium kunnen volstaan, ware het niet dat het gebruik er van de monetaire relevantie van enkele mogelijke disposities van bedrijfsleven en Overheid overdrijft en aan de monetaire relevantie van enkele andere disposities tekort doet.

Om dit duidelijk te maken zij er aan herinnerd, dat het gebruik van het kasoverschot, resp. kastekort, als criterium voor een als „deflatoir”, resp. „inflatoir” te beschrijven financieringswijze, met zich brengt dat niet alleen de accumulatie van geldmiddelen, doch ook de accumulatie van een bankdeposito als deflatoir moet worden gekenmerkt, omdat de onttrekking van middelen aan het verkeer en de storting daarvan op depositorekening statistisch „geldvernietiging” betekent. Intussen is dit niet alleen statistisch noodzakelijk zolang men elke nieuwe credietverlening door de banken als „geldcreatie” registreert, maar bovendien economisch zinvol, wanneer men erkent dat de overboeking van rekening-courantsaldi naar depositorekening slechts op zeer indirecte wijze de credietpolitiek van het bankwezen zal beïnvloeden. Het zou geenszins met de realiteit in overeenstemming zijn de storting op depositorekening te beschouwen als een vermogensoverdracht, die er toe leidt dat thans een andere huishouding tot besteding van het geaccumuleerde bedrag zal overgaan. Daarom is het ook ten volle gerechtvaardigd om de accumulatie van deposito's als een deflatoir financieringsproces te registreren.

Er is daarnaast nog een andere reden waarom deze beschouwingwijze bevrediging schenkt. Bij een werkelijke vermogensoverdracht, hetzij bijv. door leverancierscrediet, of via de kapitaalmarkt, is de credietverlenende huishouding er zich in het algemeen ten volle van bewust voor geruime tijd afstand te hebben gedaan van haar beschikkingsmacht over het afgestane vermogen. En althans weet zij dat de hermobilisering er van verliesrisico's met zich brengt. Anders bij het bankdeposito. Dit vertegenwoordigt voor de deponerende huishouding een secundaire liquiditeit die zij in feite op ieder gewenst ogenblik, met een gering rente-offer, kan hermobiliseren. Het deposito moge dan al geen „geld” zijn, omdat het geen „betaalmiddel” is, het vervult ten volle de „thesaurierings”functie van geld. Of „oppotten” geschiedt in de vorm van geld, van deposito's of van andere secundaire liquiditeiten, maakt voor de disposities van de oppottende huishouding weinig verschil uit. Ook om deze reden is het zinvol de oppotting in de vorm van geld en in de vorm van deposito als equivalent te beschouwen, deze beide te beschrijven als bestanddeel van het „kasoverschot” en ze beide te beschouwen als deflatoire financieringswijzen.

Het laatst genoemde argument geldt intussen op gelijke wijze voor andere secundaire liquiditeiten, waaronder met name het schatkistpapier. Voor kapitaalcrachtige private huishoudingen zijn bankdeposito's en schatkistpapier equivalente beleggingsvormen voor tijdelijk geaccumuleerde middelen. Is het onder deze omstandigheden zinvol aan de accumulatie van liquide middelen in de vorm van schatkistpapier door private huishoudingen uit monetair gezichtspunt een ander karakter toe te kennen dan aan de accumulatie van diezelfde middelen in de vorm van

deposito's? Het antwoord op deze vraag moet ontkennend luiden.

Indien aangenomen zou mogen worden dat de belegging in schatkistpapier inderdaad als regel het karakter droeg van een vermogensoverdracht dienende tot besteding der geaccumuleerde middelen door de credietnemer, zou voor een afwijkende interpretatie iets te zeggen zijn. Inderdaad kan dit het geval zijn, wanneer in een periode van deflatoire tendenties in het bedrijfsleven de Overheid haar uitgaven juist verhoogt en deze financiert door afgifte van schatkistpapier aan het publiek. Maar zelfs in dat geval is het verhelderder te spreken van een deflatoire situatie in het bedrijfsleven, die door een inflatoire financiering vanwege de Overheid wordt gecompenseerd, dan om zowel in de private sector als in de overheidssector de toestand monetair neutraal te noemen.

In vele gevallen zal echter het door het bedrijfsleven opgenomen schatkistpapier in het geheel niet dienen ter financiering van overheidsuitgaven, doch afkomstig zijn uit de schatkistportefeuille van de handelsbanken of de centrale bank. In die gevallen is het bepaald *niet* zinvol om de accumulatie van liquiditeiten bij het bedrijfsleven als monetair neutraal te kenschetsen en het daarmee gepaard gaande verminderde beroep van de Schatkist op het bankwezen (immers ondergaat het door de banken aangehouden bedrag aan schatkistpapier een vermindering) als een deflatoire schuldaflissing door de Overheid.

Deze overwegingen leiden tot de conclusie, dat het de voorkeur verdient om niet het „kasoverschot”, resp. -tekort, maar het „liquiditeitsoverschot”, resp. -tekort, als criterium voor de localisering van monetaire storingsverschijnselen te gebruiken. Het verschil tussen beide komt hierop neer, dat in het eerste geval alleen het toevertrouwen van liquide middelen aan het bankwezen als een deflatoire accumulatie van liquiditeiten en niet als een monetair neutrale vermogensoverdracht wordt opgevat, maar dat in het tweede geval dezelfde beschouwingwijze ook wordt toegepast op andere beleggingen in secundaire liquiditeiten. Omgekeerd volgt daaruit dat dan ook niet alleen de financiering van bestedingen uit bankcrediet, maar eveneens de financiering door plaatsing van secundaire liquiditeiten bij andere dan geldscheppende instellingen als inflatoire financieringswijze dient te worden geïnterpreteerd.

Aldus toegepast verschafft ook het gebruik van het criterium van het liquiditeitsoverschot, resp. -tekort, ons een formeel sluitend systeem voor de toerekening van monetaire storingsverschijnselen aan de afzonderlijke huishoudingen of groepen van huishoudingen. Het is een criterium dat statistisch gemakkelijk hanteerbaar is. Het heeft — vergeleken met het criterium van het kasoverschot, resp. -tekort — het voordeel de verschillende vormen van belegging van middelen in secundaire liquiditeiten monetair op gelijke wijze te interpreteren. Het heeft bovendien het voordeel dat het de financiering van bestedingen door plaatsing van secundaire liquiditeiten niet voorstelt als monetair irrelevant, doch deze signaleert als een inflatoire financieringswijze die weliswaar ad hoc gecompenseerd wordt door een deflatoire financiering elders, maar die door de er mede gepaard gaande vergroting van de liquiditeitenmassa het inflatoire potentieel verhoogt. Immers is het ten volle gerechtvaardigd om de werkhypothese te aanvaarden dat de houders der gecreëerde secundaire liquiditeiten in feite de macht hebben om, op elk ogenblik dat zij dit wensen, geldcreatie af te dwingen, wanneer zij tot besteding van hun liquide middelen wensen over te gaan.

De critiek op het criterium „liquiditeitsoverschot”.

Het feit dat het gebruik van het criterium „liquiditeitsoverschot”, resp. -tekort, voor de localisering van inflatoire en deflatoire invloeden leidt tot een statistisch sluitend systeem, impliceert uiteraard dat dit criterium zelf ook een formeel karakter moet dragen. Daarom is de critiek van Prof. Koopmans, dat ik bepaalde tegenstellingen te scherp accentueer, naar mijn mening niet gerechtvaardigd. Uiteraard moet men, bij statistisch sluitende definities, gebruik maken van zwart-wit tegenstellingen. Dat doen wij ook bij de definitie van de geldhoeveelheid. Het rekening-courantsaldo van de Schatkist bij De Nederlandsche Bank wordt volgens nationale en internationale afspraken niet gerekend tot de geldhoeveelheid. Daarom noemen wij een vermeerdering van dit saldo „geldvernietiging” en niet „oppotting”. Vroeger noemde men de rekening-courantsaldi bij de banken geen „geld”. Credietgeving door de banken was toen geen „geldschepping”, maar „vermogensoverdracht” door de houders der rekening-couranttegoeden aan de crediteurners. Later is men tot de conclusie gekomen dat deze „wijze van beschrijving” relevante verschijnselen verdoezelde. Toen is een andere „afpraak” gemaakt over de gelddefinitie. Op dezelfde wijze is ook de definitie der „secundaire liquiditeiten” niet anders dan een afspraak. Men kan de formele grens een beetje naar links of naar rechts leggen. Maar er moet een formele grens zijn om statistische waarnemingen te kunnen doen.

Inderdaad is het juist, zoals Prof. Koopmans opmerkt, dat er nog zoiets als een rentemechanisme bestaat, waardoor op de geldmarkt kopers kunnen worden agetrokken die daartegenover bijvoorbeeld kapitaalmarktbeleggingen afstoten, in welk speciale geval de geldmarkttransactie wel een werkelijke vermogensoverdracht inhoudt. Maar dit rentemechanisme beïnvloedt ook de omvang van de deposito's bij het bankwezen. Moeten wij er daarom van af zien een credietexpansie door het bankwezen als „inflatoir” te beschrijven? Omgekeerd zijn er inderdaad, zoals Prof. Koopmans opmerkt, ook andere „vermogensoverdrachten” dan die via de geldmarkt, waarvan onzeker is of zij bij de verkrijger der middelen wel leiden tot additionele bestedingen. Maar dit mag daarom geen reden zijn om te bepleiten dat we ook aan

die vermogensoverdrachten het overdrachtkarakter moeten ontzeggen — zoals we met de geldmarkttransacties doen — en ze moeten behandelen als een deflatoire oppotting van middelen bij de geldgever in plaats van bij de uiteindelijke geldnemer. Want statistisch is met een dergelijke methode niets te beginnen en zelfs begripmatig leidt ze al gauw tot verwarring.

Ook is het in het geheel geen bezwaar dat onze veronderstellingen in zekere mate een formeel karakter hebben, mits wij er ons maar van bewust zijn dat hetzelfde ook geldt voor onze resultaten. Daarom lenen die resultaten zich ook niet tot zwart-witte normatieve conclusies. Men mag niet concluderen dat een huishouding of een groep van huishoudingen, die een liquiditeitsoverschot vertoont, daarom „verantwoordelijk” is voor bijv. het stijgen van de werkloosheid, of een groep huishoudingen met een liquiditeitstekort „verantwoordelijk” voor een stijgen van het betalingsbalansdeficit. Dit is al daarom onmogelijk omdat de vaststelling van een liquiditeitsoverschot, resp. -tekort, nog geen antwoord geeft op de vraag of dit overschot of tekort het karakter draagt van „impuls” of van „reactie”. Ik kan op dit verschil, waaraan in het jongste Jaarverslag van De Nederlandsche Bank veel aandacht is gegeven, thans niet uitvoerig ingaan. Ik wil daarom volstaan met het voorbeeld, dat een oppotting van middelen een deflatoire impuls genoemd moet worden indien ze bijv. het gevolg is van een autonome beslissing van de betrokken huishouding om haar voorraden te verminderen, maar dat ze als een deflatoire reactie moet worden beschouwd wanneer ze het — meestal tijdelijke — gevolg is van een uit monetaire oorzaken ontstane plotselinge vermeerdering van vraag naar het product der betreffende huishouding. Het is duidelijk dat zowel in causale als in normatieve zin het oordeel over een waargenomen impuls anders dient uit te vallen dan over een waargenomen reactie. Wij moeten er nu eenmaal vrede mee hebben dat de localisering van monetaire storingsverschijnselen nog niet het antwoord geeft op de vraag naar hun „laatste oorzaak” en nog minder een antwoord op de vraag naar de „verantwoordelijkheid”. Om die vragen te beantwoorden moeten meer factoren, in beschouwing worden genomen.

Bloemendaal.

-Dr M. W. HOLTROP.

Indonesië's monetaire ontwikkeling

Men schrijft ons:

Inleiding.

Het is bijna een jaar geleden dat het huidige coalitie-kabinet van Ali Sastroamidjojo en Wongsonegoro, in de wandeling genoemd het kabinet Ali-Wongso, na veel moeilijkheden, waarbij ten slotte grotere partijen als de Masjumi en de PSI tot de oppositie zijn gaan behoren, aan het bewind kwam.

Dit kabinet, bestaande uit de PNI als grootste partij en een aantal in meerderheid links georiënteerde kleine partijen, liet uit hoofde van zijn samenstelling al direct ruimte voor verwachtingen ten aanzien van een meer „nationalistische” politiek, welke nog een bijzonder aspect kreeg toen ook de Partij Komunis Indonesia het kabinet bleek te steunen.

Onafhankelijk van de samenstelling zou elk kabinet voor een moeilijke taak zijn komen te staan aangezien reeds in Augustus van het vorige jaar de financiële en

economische positie van Indonesië niet rooskleurig kon worden genoemd. De voordelen welke het land getrokken had uit de zgn. Korea-boom waren vrijwel teneinde, terwijl de Overheid er nog steeds niet in was geslaagd haar uitgaven binnen redelijke grenzen te houden. Het stond mitsdien vast dat in de toen nog komende maanden ingrijpende maatregelen zouden moeten worden genomen, waarbij in de eerste plaats die liggende op het terrein van het buitenlandse handels- en betalingsverkeer het meest urgent bleken, doch welke mede werden bepaald door het streven van het huidige kabinet om een groter deel van het economisch leven in handen te leggen van nationale bedrijven. Dat daarbij nog een derde aspect, nl. partijpolitieke belangen, in het geding zou worden gebracht op een wijze die waarschijnlijk op financieel en economisch terrein kwade gevolgen had en nog heeft kon toen nog slechts worden vermoed.

De drie aspecten van het beleid der huidige Regering komen in de verschillende maatregelen op financieel

en-economisch gebied welke hierna zullen worden behandeld alsmede in de resultaten van dit beleid tot uitdrukking.

Maatregelen op gebied van in- en uitvoer.

Op het gebied van de export moesten de regeringsmaatregelen noodzakelijkerwijze gericht zijn op de exportbevordering aangezien de noteringen in het buitenland van verschillende belangrijke Indonesische exportproducten sinds het afnemen van de spanningen rondom het Korea-conflict een dalende tendentie vertoonden. Ten deze kan in de eerste plaats worden gewezen op de verlaging van de zgn. extra-uitvoerrechten op verschillende producten, welke rechten voor rubber, palmolie en palmpitten per 1 Januari jl. zelfs geheel werden afgeschaft. Op deze datum golden de volgende percentages, waarbij de oorspronkelijke heffing tussen haakjes werd toegevoegd:

Rubber	nihil	(25 pCt)
Copra	10 pCt	(25 ")
Palmolie en -pitten	vrij	(15 ")
Aardolie	4 pCt	(15 ")
Tinerts, peper, koffie	15 "	(15 ")

De situatie werd in de loop van 1953 voor een belangrijk artikel als rubber zo ongunstig dat voor dit product ingaande per 1 October 1953 ook het algemene uitvoerrecht werd afgeschaft nadat dit in de voorgaande maanden telkenmale reeds was verlaagd. Op 1 Januari van dit jaar waren behalve rubber ook kinabast, thee, suiker melasse, sisal en manillahennep van het algemene uitvoerrecht vrijgesteld. Ten slotte besloot de Regering in October 1953 over te gaan tot de invoering van het inductie-systeem voor een aantal bevolkingsproducten, t.w. bevolkingsrubber, copal, damar, rottan, wierook, huiden enz., een systeem dat ook reeds vóór 1950 h.t.l. toepassing vond.

Het effect van deze maatregelen bleek in de eerste maanden van 1953 niet bijzonder groot te zijn.

In het eerste kwartaal van dit jaar bedroeg de export exclusief aardolieproducten Rp 1.535 mln tegen Rp 1.695 mln in de overeenkomstige periode van 1953. Een nadelig verschil derhalve van rond Rp 160 mln dat gedeeltelijk op rekening moet worden gebracht van de lagere noteringen van belangrijke exportproducten in de eerste maanden van dit jaar vergeleken met die van een jaar tevoren.

Mede onder invloed van de aantrekking van de rubbernoteringen kon in de maanden April en Mei (latere cijfers zijn nog onbekend) enige verbetering in de exportwaarde der Indonesische producten worden geconstateerd waardoor het totaal der eerste vijf maanden — nog steeds exclusief aardolieproducten — op Rp 2.655 mln kwam.

Bij de door de Regering gevoerde exportpolitiek is naar onze mening niet altijd grote efficiency betracht, is zelfs bewust een zekere verspilling van deviezenopbrengsten getolereerd door de politiek waarbij aan Indonesische exporteurs min of meer openlijk werd toegestaan betere kwaliteiten te exporteren dan op de exportvergunning vermeld stond, terwijl hiertegenover buitenlandse exporteurs exportcontracten konden afsluiten tegen door het Ministerie van Economische Zaken vastgestelde minimum exportprijzen die in verschillende gevallen veel hoger lagen dan die voor nationale exporteurs. Meermalen kwam het zelfs voor dat de minimumprijs boven de internationale notering werd vastgesteld waardoor uiteraard de voorgenomen export achterwege moest blijven. Het gemiddelde peil waarop de export zich in zijn totaliteit gedurende de eerste vijf maanden van 1954

bewoog kan niettemin bevredigend worden genoemd vergeleken met de opbrengsten die men van regeringswege voor het jaar 1954 had geraamd. Op jaarbasis ligt de gerealiseerde export zelfs nog iets boven de raming.

Bij het optreden van het huidige kabinet bestond zoals bekend reeds het stelsel van gedifferentieerde invoerheffingen dat de invoergoederen verdeelde in zgn. A-, B1-, B2-, C- en D-goederen, onderworpen aan extra-importheffingen (Tambahan Pembajakan Import) tot respectievelijk nihil, 33 $\frac{1}{3}$ pCt, 100 pCt, 200 pCt en 200 pCt; hierbij dient te worden aangetekend dat voor de D-goederen geen deviezenvergunningen worden afgegeven en eventuele invoer derhalve „deviezenvrij” diende plaats te hebben.

Met betrekking tot de importpolitiek van de Regering is, nog sterker dan het geval was ten aanzien van de export, het streven merkbaar om te komen tot uitschakeling van het buitenlandse bedrijfsleven. De eerste aanwijzing hieromtrent werd verkregen door de geruchtmakende en kort daarop onder druk van de Gouverneur van de Bank Indonesia ingetrokken P41-circulaire waarin een vijftiental groepen van artikelen tezamen ongeveer uitmakende 70 pCt van de totale import in het bijzonder aan nationale importeurs werd voorbehouden. Het was de eerste maal dat de term „nationaal” in een officiële circulaire van het Ministerie (CKI) werd gebruikt. De intrekking van deze circulaire vond overigens plaats onder toevoeging zijdens de Minister van Economische Zaken dat zulks geen invloed zou hebben op de reeds door hem uitgestippelde politiek. Tegen deze achtergrond, t.w. steun aan nationale importeurs, moet dan ook de maatregel van October 1953 worden gezien waarbij voor een aantal met name genoemde industriële grondstoffen en kapitaalgoederen de extraheffing van 75 pCt op 50 pCt werd teruggebracht.

Eerst enige tijd later werd het bekend en wel middels een interpellatie in het parlement dat het Ministerie van Economische Zaken zgn. bijzondere vergunningen (liseni istimewa) verleende die in verschillende gevallen zelfs geheel blanco waren, in welk geval dus de begunstigde artikel en prijs naar eigen believen kon invullen. Deze aanvankelijk als louter nationaal bestempelde politiek kreeg een bijzonder aspect toen bleek dat onder nationaal belang in wezen moest worden verstaan partijbelang. Dit heeft dan ook niet nagelaten om vooral oppositiepartijen in parlement en in de pers in het geweer te roepen; in de laatste tijd kunnen zelfs ook in kringen van regeringspartijen betuigingen van ontevredenheid worden beluisterd, aangezien de (meermalen) als buitverdeling gekwalificeerde politiek blijkbaar niet steeds op „eerlijke” wijze plaatsvond.

De import bleef in de afgelopen maanden van het jaar intussen ver boven de raming die oorspronkelijk was opgesteld. In de eerste vijf maanden werd exclusief olieproducten geïmporteerd ter waarde van rond Rp 3.063 mln of op jaarbasis Rp 7.350 mln, terwijl volgens de plannen niet meer dan rond Rp 6.000 mln zou mogen worden geïmporteerd. Het is dan ook begrijpelijk dat juist in de laatste 2 à 3 maanden speciaal op aandringen van de monetaire autoriteiten een aantal maatregelen wordt genomen teneinde de afgifte van deviezenvergunningen af te remmen en tegelijkertijd de afgifte van de tot nog toe buiten contrôle staande bijzondere vergunningen een halt toe te roepen: invoer kan eerst worden gerealiseerd nadat de voorlopige en definitieve deviezenimportvergunning is gecontrasigneerd door het deviezeninstituut (v.w.b. andere steden dan Djakarta: de agent van de Bank Indonesia).

Sinds ongeveer Mei van dit jaar wordt niet meer dan rond Rp 50 mln per week aan deviezenvergunningen afgegeven.

Hoewel strikt genomen niet liggende op het gebied van de in- en uitvoer zij hier nog gewezen op enige maatregelen, genomen met het doel de lasten op de dienstenbalans te verkleinen. In dit verband moet worden herinnerd aan de beperking van de sociale transfer, per 1 Januari 1954 waarbij aan bedrijven (in plaats van aan personen), aan de hand van door deze op te geven nominale lijsten van werknemersdeviezen voor transfers worden toegewezen ter verdeling onder deze werknemers (minimaal 17½ pCt en maximaal 22½ pCt van het bruto belastbaar inkomen). Voorts zij gereleveerd de heffing van 66⅔ pCt op winsttransfer welke tot gevolg heeft dat deze overmakingen voortaan tegen een koers van 1 : 5 kunnen worden geëffectueerd. Deze laatste heffing heeft overigens ook de bedoeling om de overheidsinkomsten, die als gevolg van afschaffing respectievelijk verlaging van de uitvoerrechten en extra-importheffingen toch al waren gedaald, enigszins te verhogen.

Monetaire ontwikkeling sedert Juni 1953.

Uit de voorgaande alinea's volgt eigenlijk als vanzelf de vraag in hoeverre de politiek van de Indonesische Regering in monetair opzicht gunstige resultaten heeft afgeworpen. Het is daarbij nuttig in gedachten te houden, dat in een land als Indonesië de Overheid in financieel opzicht uitermate afhankelijk is van de resultaten van de buitenlandse handel. Indiën dus enerzijds uitvoerrechten worden verlaagd, anderzijds hetzelfde gebeurt met importheffingen zal dit, nog afgezien van het ongunstige verloop der wereldmarktnoteringen van exportproducten, een ongunstig effect hebben op het overheidsbudget.

Met betrekking tot de overheidsfinanciën gaat onze aandacht dan speciaal naar het verloop van de vlottende schuld die per 1 Juli 1953, mede als gevolg van de consolidering van de voorschotten van De Javasche Bank aan de Regering, ruim Rp 1.400 mln bedroeg, terwijl deze ongeveer een jaar later op rond Rp 5.250 mln kan worden gesteld. Uit het bijgaande overzichtje is op te maken dat de toeneming in het tweede halfjaar van 1953 bijna Rp 800 mln bedroeg, terwijl zij in de eerste zes maanden van dit jaar op ongeveer Rp 2.000 mln kan worden gesteld.

Enige monetaire gegevens

(in miljoenen rupiahs)

	Juni 1953	December 1953	Juni 1954
Vlottende schuld Overheid	1.434	3.230	5.250 a)
Voorschotten Bank Indonesia aan Regering	—	1.434	3.411
Geldvolume	7.205	7.642	8.800 a)
Monetaire reserve	3.124	2.025	1.070 a)

a) Geschat.

De voorschotten van de Bank Indonesia aan de Regering — die dus per 1 Juli 1953 nihil waren — hadden op 30 Juni jl. een hoogte bereikt van Rp 3.539 mln, terwijl zij op 21 Juli 1954 verder waren gestegen tot Rp 3.725 mln. Deze post uit de weekstaten van de Bank Indonesia is de voornaamste component van 's Lands vlottende schuld. Andere componenten worden helaas niet of slechts met grote vertraging gepubliceerd. In dit verband wijzen wij op een recente regeringsmaatregel volgens welke de omvang van het in circulatie gebracht staatsgeld éénmaal per maand door de Minister van Financiën zou worden gepubliceerd. Sinds de afkondiging is bijna twee maanden verlopen doch tot nu toe is een bekendmaking als vorenbedoeld achterwege gebleven. In het totale bedrag

van de vlottende schuld zijn overigens mede opgenomen de vooruitstortingen van importeurs bij het Deviezenfonds die in feite niets anders zijn dan een formele schuld en komen te vervallen al naarmate de import wordt gerealiseerd. De omvang van deze vooruitstortingen wordt in het algemeen niet separaat gepubliceerd.

Gezien de tekorten van de Overheid is het begrijpelijk dat de *geldcirculatie* in Indonesië in de afgelopen periode van twaalf maanden een sterke stijging vertoonde. Per ultimo Juni 1953 bedroeg de actieve circulatie Rp 7.025 mln. Eind December was zij met Rp 923 mln toegenomen; per 30 Juni van dit jaar kon het geldvolume op rond Rp 8.800 mln worden gesteld. De laatste drie weken gaven wat betreft de bankbiljettencirculatie alléén één verdere toeneming van Rp 134 mln te zien. In de girale sfeer is de stijging nog groter, naar schatting ruim Rp 250 mln. Al met al lijkt momenteel een geldhoeveelheid van rond Rp 9.000 mln wel te mogen worden aangenomen. De stijging van de geldcirculatie bedraagt sinds 30 Juni 1953 derhalve Rp 1.700 à 1.800 mln.

Indien wij ten slotte de ontwikkeling van de *monetaire reserves* nagaan blijkt dat deze een scherpe daling hebben ondergaan. Ten deze verschillen de door het Ministerie van Financiën en door de Bank Indonesia bekendgemaakte gegevens, hetgeen vermoedelijk het gevolg is van het feit, dat de cijfers van het Ministerie op kasbasis worden opgemaakt. De monetaire balans (samengesteld door de Bank Indonesia) vermeldt als goud- en deviezenreserve per ultimo Juni 1953 een bedrag van Rp 3.124 mln; per eind December van het vorige jaar Rp 2.025 mln. De ministeriële cijfers zijn doorgaans Rp 100 à 150 mln lager. De monetaire balans per 30 Juni 1954 is uiteraard nog niet bekend doch uit het verloop van de betreffende posten van de weekstaten der Bank Indonesia kan worden opgemaakt dat de vermindering der monetaire reserves in het eerste halfjaar van 1954 ruim Rp 900 mln heeft bedragen tegen Rp 1.199 mln in de tweede helft van het vorige jaar. Dit betekent dat in elk geval bij de huidige stand van zaken het geraamde tekort op de betalingsbalans ad Rp 600 mln is overschreden in een mate welke het onwaarschijnlijk maakt dat in de komende zes maanden, bijzonder gunstige ontwikkelingen voorbehouden, de bedoelde overschrijding wederom zal worden teniet gedaan. Dat een en ander de positie van de rupiah naar binnen en naar buiten heeft verzwakt behoeft geen nadere toelichting. Wat haar interne positie betreft zij gewezen op het dekkingspercentage dat per 30 Juni jl. 20,6 bedroeg, terwijl sindsdien een verdere daling plaatsvond met als (voorlopig) dieptepunt 19,9 pCt op 14 Juli jl.

De externe positie van de rupiah vindt waardering in de „zwarte” koersen der buitenlandse valuta's; de Amerikaanse dollar bijv. noteerde kort geleden Rp 28,57 (officiële koers Rp 11,40).

Slotopmerkingen.

Zelfs door de meest optimistische bril gezien, kan de monetaire ontwikkeling in Indonesië, de pogingen van de Regering om het buitenlandse betalingsverkeer te reguleren ten spijt, niet anders dan als ongunstig worden bestempeld. De zojuist berekende monetaire reserve is eigenlijk nog te gunstig indien wordt rekening gehouden met de handelsschuld aan Japan ad US \$ 150 mln; het Franse crediet groot Rp 400 mln geeft slechts weinig lucht.

Voor een deel is de ongunstige toestand, zoals bekend mag worden verondersteld, het gevolg van buiten Indo-

nesië liggende factoren zoals de lagere grondstoffenprijzen, hoewel hiertegenover onmiddellijk kan worden gesteld, dat het begrip „laag” relatief is; met minstens evenveel recht zal kunnen worden gesproken van een te hoog binnenlands kostenniveau.

In het algemeen zal men kunnen stellen, dat de hoofd-oorzaken van de huidige situatie in de binnenlandse sfeer liggen. De overheidshuishouding is hier nog steeds de grote versturende factor; wij tekenen hierbij aan, dat het verloop van de door de Centrale Bank aan de Regering gegeven voorschotten duiden op een vergroting van de kastekorten sedert 1 Januari van dit jaar, ondanks het feit, dat het tweede halfjaar van 1953 toch ook een groot tekort vertoonde. De eerste zes maanden van het vorige jaar gaven, als gevolg van de gunstige werking der importheffingen en van die der (verhoogde) vooruitstortingen, een daling der bedoelde voorschotten te zien:

1ste halfjaar 1953:	—	Rp 1.019 mln
2e „ 1953:	+	Rp 1.434 „
1ste „ 1954:	+	Rp 1.977 „

Het lijkt niet waarschijnlijk, dat de transferheffingen als ook de zeer recente verhoging der extra-importheffingen tot resp. 75 pCt en 100 pCt veel effect zullen hebben, ook al omdat de import momenteel laag kan worden genoemd en er dus geen aanleiding is om grote bedragen aan importheffingen te verwachten. Voorts lijkt een ambtenarenapparaat van ruim 815.000 ambtenaren, dat nog verder zal worden uitgebreid tot 950.000 (d.i. het dertienvoudige van het vooroorlogse aantal), weinig geschikt om de overheidstekorten te verkleinen. Het door de Regering verwachte begrotingstekort 1954 ten bedrage van Rp 1.200 mln lijkt dan ook wat erg optimistisch.

Djakarta, Juli 1954.

Het landbouvvraagstuk in de Benelux na tien jaren

Gedurende de oorlogsjaren is bij de Regeringen van Nederland, België en Luxemburg de overtuiging gegroeid, dat deze landen voordeel zouden hebben van een economische unie. Vandaar dat de drie Regeringen tien jaar geleden — nl. op 5 September 1944, dus nog onder de bezetting — te Londen er toe kwamen een Douane-Overeenkomst af te sluiten, strekkende tot een nauwe economische samenwerking tussen de drie landen. De opzet was, dat eerst een douane-unie zou worden ingesteld, die na verloop van tijd moest worden omgezet in een economische unie.

Toen hierover na de oorlog verdere onderhandelingen werden gevoerd, bleek evenwel na herhaald overleg en ampele studie, dat voor het bereiken van het ideale einddoel, een volledige economische unie, nog verschillende moeilijkheden uit de weg moesten worden geruimd. Met name voor de landbouwproducten konden de grenzen nog niet geheel worden opengesteld.

Gedurende de laatste 75 jaar is de ontwikkeling van de Belgische landbouw nl. niet geheel dezelfde geweest als die van de Nederlandse. Beide landen ondervonden omstreeks 1875 ernstige gevolgen van de invoer van de goedkope granen uit de overzeese productiegebieden en uit Rusland. De agrarische crisis, welke hierdoor, zoals bekend, in alle Westeuropese landen ontstond, leidde zowel in België als in Nederland tot een belangrijke structuurverandering in de landbouw. Deze kon worden gekarakteriseerd als een verschuiving van de arbeids-extensieve, resp. grondintensieve productie van granen naar een arbeidsintensieve, resp. grondextensieve productie van hakvruchten, veehouderij- en tuinbouwproducten.

Genoemde ontwikkeling ging in Nederland echter veel verder door dan in België. Om redenen, welke hier verder onbesproken kunnen blijven, is sinds de tweede helft van de negentiende eeuw in België, veel meer dan in Nederland het geval was, het zwaartepunt van het economisch leven bij de industriële sector komen te liggen. Een gevolg hiervan was o.a., dat met de snelle groei van de bevolking de agrarische productie in België, zowel in het algemeen als in de meeste van haar onderdelen, onvoldoende werd voor de binnenlandse consumptie, terwijl Nederland als gevolg van de ver doorgevoerde specialisatie in de arbeidsintensieve richtingen zich juist ontwikkelde

tot een belangrijk exportland van veehouderij- en tuinbouwproducten.

Onder deze omstandigheden groeide in België geleidelijk aan een economische structuur, welke in grote trekken overeenstemt met die van een land als bijv. Engeland. De centrale plaats wordt daarbij ingenomen door de industrie en de behartiging van de industriële belangen vormt het uitgangspunt van de economische politiek. In het verkeer met het buitenland nemen aan de uitvoerzijde industriële producten een overwegende plaats in, terwijl aan de invoerzijde landbouwproducten (voedingsmiddelen) een belangrijke post vormen.

De Belgische landbouw is in veel mindere mate aangewezen op buitenlandse afzetmarkten dan de Nederlandse, en het kostenpeil van de Belgische landbouw ligt veel hoger dan dat van de landbouw in ons land. Ten dele wordt dit veroorzaakt door een zekere technische achterstand. Voor een groot deel echter moet de huidige situatie op dit punt worden gezien als een gevolg van de verschillende ontwikkeling van de loon- en prijsniveaux der beide landen sinds de laatste oorlog.

Hiermee is in het kort de voornaamste oorzaak aangegeven, waarom de agrarische productie in de beide landen zo'n obstakel vormt voor het verwezenlijken van een volledige economische unie. Uit het bovenstaande moge het ook duidelijk zijn geworden, dat de oplossing slechts kan worden bereikt, indien de loon- en prijsniveaux van België, Nederland en Luxemburg worden gelijkgetrokken en indien onze zuiderburen alle zeilen bijzetten de bestaande technische achterstand in de agrarische productie in te halen.

De betrokken Regeringen zijn zich van het vraagstuk terdege bewust, zij erkennen de vele voordelen, die de drie landen van een nauwe economische band kunnen ondervinden en hebben dan ook niets nagelaten om door het treffen van overgangsmaatregelen geleidelijk de weg te effenen tot bereiking van het definitieve einddoel.

Zo werd in het bekende protocol van Brussel van 9 Mei 1947 een prijsregeling ontworpen, welke bedoeld was als een tijdelijke tegemoetkoming voor de zwakkere producenten. In afwachting van een volledige vrijmaking werd een aantal met name genoemde agrarische producten nl. slechts bij toepassing van een tussen de partnerlanden overeengekomen stelsel van minimum-(invoer)-

prijzen tot het wederzijdse handelsverkeer tussen de drie landen toegelaten. Deze regeling kwam voort uit de erkenning van de noodzakelijkheid aan de producenten van het importerende land minimum-prijzen voor hun agrarische producten te garanderen, welke gelijk waren aan de kostprijs met inbegrip van een redelijke winstmarge.

De minimum-prijzeregeling van het protocol van Brussel hield in feite in, dat ieder van de drie landen ter bescherming van zijn agrarische producenten minimum-prijzen kon vaststellen, waar beneden invoer niet zou worden toegelaten. Het betrokken land werd daarbij gemachtigd alle maatregelen te nemen ter bescherming van zijn binnenlandse markt tegenover derde landen en tegenover de partner-Beneluxlanden. In de praktijk kwam dit er doorgaans op neer, dat ten bate van het land, dat de minimum-prijzen bekend maakte, zodanige heffingen op de invoer van de andere Beneluxlanden werden gelegd, dat de importproducten niet beneden de minimum-prijs op zijn binnenlandse markt konden worden afgezet. In geval de binnenlandse marktprijs toch daalde beneden de minimum-prijs, had het importerende land het recht de invoer te contingenten of stop te zetten. Daar-tegenover had het exporterende land gedurende de tijd, dat zulke minimum-prijzen golden, voor de betrokken producten preferentie op de markt van de importerende partner; deze diende dan nl. de invoer uit niet-Beneluxlanden stop te zetten. Bij de tenuitvoerlegging van deze regeling bleek al dra, dat de aandrag tot het instellen van minimum-prijzen en het opleggen van heffingen van Belgisch-Luxemburgse kant groter was dan van Nederlandse kant. De baten van de heffingen vielen steeds geheel toe aan het land, dat de minimum-invoerprijs instelde.

In het algemeen heeft het protocol van Brussel vrij bevredigend gewerkt, hoewel zich ook toen reeds in de groente- en fruitsector moeilijkheden voordeden ten gevolge van het hoge peil, waarop de minimum-prijzen door België werden vastgesteld. De Belgische landbouw voelde zich achter de barrière van het protocol echter redelijk veilig; het was dus begrijpelijk, dat uit deze kringen geen verzet rees tegen de Benelux-integratie, zoals die in het landbouwprotocol was georganiseerd. Toen evenwel na verloop van tijd bleek, dat het regiem der minimum-prijzen, zoals dit in het protocol van Brussel was vastgelegd, niet geheel aan de verwachtingen voldeed en de verwezenlijking van de economische unie tussen België/Luxemburg en Nederland hierdoor dreigde vast te lopen, heeft men de te Brussel overeengekomen regeling op 20 en 21 October 1950 op een conferentie te Luxemburg herzien.

In het protocol van Luxemburg werd opnieuw het aanzijn gegeven aan een speciale regeling van het handelsverkeer van een bepaald aantal met name genoemde agrarische producten. De nieuwe regeling kwam er in wezen op neer, dat het regiem van de minimum-prijzen, zoals dit drie jaar tevoren te Brussel was ontworpen, werd gehandhaafd. De uitvoering van het protocol van 9 Mei 1947 was echter geheel overgelaten aan het invoerende land. Dit betrof zowel de bepaling van de hoogte van de minimum-prijzen als de maatregelen, die verder konden worden genomen om de invoer te beperken. Deze volledige autonomie werd in het nieuwe landbouwprotocol prijsgegeven. Het protocol van Luxemburg, waarvan de voornaamste inhoud hieronder in het kort zal worden weergegeven, is momenteel nog steeds van kracht.

Te rekenen van 1 Januari af moeten de minimum-

prijzen in gemeenschappelijk overleg worden vastgesteld door de Commissie Landbouw, Voedselvoorziening en Visserij van de Raad van de Economische Unie. Bij een verschil van mening in deze Commissie, hetzij nopens een minimum-prijs, hetzij nopens zijn toepassing, wordt het geschil onmiddellijk voorgelegd aan een vergadering van Ministers der drie landen. Binnen acht dagen moet deze vergadering een beslissing nemen.

Het beginsel, dat de drie partnerlanden elkaar preferentie verlenen op hun eigen markt, wanneer er voor een product een minimum-prijs van kracht is, is in het protocol van Luxemburg opnieuw bevestigd. Dit werd terecht als een logisch sluitstuk van de overgangsregeling beschouwd. Waar in de meeste gevallen de minimum-prijzen betrekking hebben op de uitvoer van Nederland naar België, betekent dit, dat ons land in ruil voor de verleende concessies voor de betreffende producten het invoermonopolie verkrijgt in België.

Het uitvoerende partnerland heeft op zich genomen, dat het niet zal exporteren naar het invoerende partnerland voor een prijs, die beneden de overeengekomen minimum-prijs van het invoerende land ligt. Te dien einde moeten door het exporterende land heffingen worden geheven, die gelijk zijn aan het verschil tussen de overeengekomen minimum-prijs en de binnenlandse prijs op de markt van het exporterende land. Vanzelfsprekend zullen deze heffingen kunnen vervallen, indien de bedoelde binnenlandse prijzen zodanig liggen, dat ze gelijk aan of hoger zijn dan de minimum-prijzen. Het totaalbedrag van de heffingen wordt na afloop van elk kwartaal gelijk verdeeld tussen Nederland en de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie ¹⁾.

Indien de marktprijs van een bepaald product, waarvoor een importerend Beneluxland een minimum-prijs heeft doen vaststellen, toch beneden deze minimum-grens zou dalen, mag het importerende land maatregelen nemen ter handhaving van zijn minimum-prijs. Deze toestemming betekent meer in het bijzonder, dat het importerende land eenzijdig bij wijze van conservatoire maatregel de invoer van het betrokken product kan stopzetten in afwachting van een door de Commissie L.V.V. binnen drie dagen te nemen definitieve beslissing inzake de gerezen moeilijkheden. Bereikt de Commissie L.V.V. geen oplossing, dan dient de vergadering van Ministers der drie landen een beslissing te nemen. Is dit ook onmogelijk, dan staat het de Regering van het importerende land vrij iedere maatregel te nemen — inclusief contingentering of stopzetting van de invoer van de betrokken producten — ter veiligstelling van haar belangen. De belangen van het exporterende land mogen hierbij niet op onrechtmatige wijze worden benadeeld.

Terloops zij hier opgemerkt, dat België in de voorbije jaren de invoer van groenten en fruit uit Nederland, waarvoor op verzoek van België minimum-prijzen waren vastgesteld, bij herhaling heeft stopgezet. Dit brengt ons meteen op de toepassing van het protocol van Luxemburg. Evenals het protocol van Brussel is het thans geldende landbouwprotocol niet meer dan een overgangsregeling. Vooral van Belgische zijde worden de bepalingen van het protocol echter benut alsof men te maken heeft met een permanente voorziening. Uitingen, afkomstig uit landbouwkringen in België wijzen er op, dat men de regeling, vervat in het protocol van Luxemburg, het liefst

¹⁾ Evenals tijdens de werkingsduur van het protocol van Brussel worden de heffingen bij uitvoer van Nederland naar België/Luxemburg dus door Nederland opgelegd. Voor 1 Januari 1951 werden de baten hiervan echter geheel aan onze Zuiderburen overgemaakt. Sindsdien worden zij in gelijke delen tussen Nederland en de B.L.E.U. verdeeld.

als een blijvend element in de economische unie zou willen incorporeren. Dat een dergelijke opvatting, die zeer zeker niet door de Belgische Regering wordt gedeeld, een aanslag betekent op de economische unie, zal een ieder duidelijk zijn. Het regiem van de minimum-prijzen is louter bedoeld als een tijdelijke maatregel om de bestaande verschillen geleidelijk te overbruggen. Geenszins mag het echter worden gehanteerd als een blijvende protectie voor de zwakkere producenten.

Verder lijkt het er soms op, dat men van Belgische zijde te ver gaat bij de toepassing van het landbouwprotocol. Hieraan moet men onwillekeurig denken, indien België bijv. appels exporteert tegen een prijs, welke ligt beneden de minimum-prijs, die voor dezelfde soort appels bij invoer uit Nederland geldt. Het herhaalde en langdurige sluiten van de grens voor de invoer van groenten en fruit in België wijst ook niet op een goed begrip van de oorspronkelijke bedoelingen der verdrag-sluitende partijen. Het ontbreken van een supra-nationaal orgaan, dat een beslissende stem heeft, als bepaalde kwesties moeten worden opgelost, doet zich hier sterk gevoelen.

In het protocol van Luxemburg is, voor het geval in de vergadering van Ministers geen eenstemmigheid kan worden bereikt, een geschillenprocedure opgenomen. De in deze procedure voorkomende mogelijkheid tot arbitrage werd tot op heden echter opgeschort. Een jaar geleden is in het Protocol betreffende de Coördinatie van de Economische en Sociale Politiek van Den Haag dd. 24 Juli 1953 — het zgn. industrieprotocol — de arbitrageclausule wel voor industrieproducten opgenomen. Voorlopige berichten wijzen er thans op, dat de mogelijkheid van arbitrage binnenkort ook voor de landbouwproducten zal worden aanvaard. Op de Beneluxconferentie, die 20 Juli jl. te Brussel werd gehouden, is nl. door Nederland verzocht de bepalingen van het landbouwprotocol opnieuw in behandeling te nemen. Dit zal in September geschieden.

Nederland hoopt dan tevens op de één of andere wijze te bereiken, dat de momenteel van kracht zijnde heffingen, welke dienen om de nog bestaande prijsverschillen te overbruggen, binnen redelijke tijd tot nul zullen worden

(Advertentie)

gereduceerd. Dit houdt implicite in, dat Nederland er van zijn kant naar moet streven, dat alle nog aanwezige kunstmatige elementen in de loon- en prijsvorming hier te lande (bijv. de huurbeheersing) tegen die tijd volledig zullen zijn geëlimineerd.

* *

Tot zover de lange weg van de landbouw in de Benelux. Het bovenstaande moge niet de indruk hebben gewekt, dat op dit terrein nog vrijwel geen resultaten zijn geboekt en dat de belangen van de partijen in de agrarische sector te ver van elkaar staan. Integendeel, de kloof is veel minder breed dan men soms doet voorkomen. Het protocol van Brussel en dat van Luxemburg hebben in de overgangstoestand goed gewerkt. Een blijvend element in de economische unie behoeven zij echter niet te worden.

De Regeringen van België en Luxemburg hebben zich in het raam van de Benelux-onderhandelingen in principe ook reeds accoord verklaard met het doel van de Nederlandse landbouwpolitiek: het garanderen van bestaanszekerheid aan de boer op het goed geleide, sociaal en economisch verantwoorde bedrijf. Voor de verdere ontwikkeling is er alles aan gelegen, dat de maatregelen op landbouwgebied in België, Luxemburg en Nederland zo goed mogelijk worden gecoördineerd. Men kan er dan zeker van zijn, dat de natuurlijke productievoorzwaarden en de technische ontwikkeling tussen de landbouw in Nederland en de Belgisch-Luxemburgse Unie niet zodanige verschillen vertonen, dat hierdoor een vrije markt voor landbouwproducten binnen het Beneluxgebied onmogelijk wordt gemaakt.

's-Gravenhage.

G. GREIDANUS.

De bescherming van de Franse vlasnijverheid en haar gevolgen voor de Nederlandse vlasindustrie

De kunstmatige economische politiek, waarin de Franse Regeringen zich steeds meer hebben verstrikt, is in deze maand twee maal aan de orde gesteld. De Belgische Regering kondigde retorsiemaatregelen aan. Vervolgens announceerde de Franse premier in de economische politiek een terugkeer tot liberaler praktijken. Beide reacties wijzen op een onhoudbare toestand die langzamerhand is ontstaan. De gang van zaken met betrekking tot de vlasnijverheid in Frankrijk leent er zich uitstekend toe om deze toestand te illustreren en tevens om aan te tonen welke de gevolgen zijn van kunstmatige nationaal-economische maatregelen op een internationale markt.

De oude Franse linnenindustrie kwam na 1850 tot verval. Zij handhaafde in zo sterke mate haar oude technische procédés, dat nog in 1914 de helft van de weefgetouwen met de hand werd bediend. Men had voorts

te lijden van de snel opkomende en gemechaniseerde katoennijverheid in Engeland. Ten slotte speelde de Belgische concurrentie de Franse linnenindustrie parten; in België was de levensstandaard lager en de fabriekswetgeving heel wat „soepeler”. Met de weverijen liepen ook de voorgaande productiestadia in betekenis sterk achteruit: de vlasspinnerij zowel als de eigenlijke vlasnijverheid, nl. het zwingelen¹⁾, dat door de boerenbevolking werd uitgeoefend.

Tussen de twee wereldoorlogen is Frankrijk er in geslaagd de spin- en weefcapaciteit weer op te bouwen. Het door de Franse boeren geteelde strovlas werd grotendeels naar België geëxporteerd en daar in de omgeving van Kortrijk tot vlaslint verwerkt om daarna weer tot grondstof van de Franse spinnerijen te dienen. Een goe-

¹⁾ Hier wordt de vlasvezel losgemaakt van de bast om verder te worden versponnen.

derenbeweging dus, die in een op arbeidsverdeling berustende internationale handel normaal is.

Vóór 1940 was de Franse vlasnijverheid derhalve ontoereikend in capaciteit om te voorzien in de behoeften van de eigen spinners en wevers. Door middel van beschermende maatregelen nu heeft de Franse Regering na de tweede wereldoorlog getracht een eigen vlasindustrie op te bouwen. Men is daarin geslaagd. In Maart 1953 werkten 5.500 arbeiders in de Franse vlasnijverheid, terwijl deze cijfers voor België en Nederland respectievelijk 8.000 en 4.000 bedroegen. Uit het voorgaande volgt dat deze ontwikkeling vooral ten koste van België moet hebben plaats gevonden.

De Franse productie van vlaslint bedroeg voor de hieronder vermelde jaren:

1938	10.000 ton	1949	21.844 ton
1945	4.350 "	1950	32.060 "
1946	10.588 "	1951	34.825 "
1947	12.213 "	1952	36.980 "
1948	18.000 "		

De Franse maatregelen hebben dus geleid tot de opbouw van een integraal productiesysteem, dat zich van lijnzaad tot lijnwaad uitstrekt. Zij impliceerden echter een zeer diep ingrijpen op de internationale markt. In de eerste plaats werd de export van strovlas rigoureuus gecontingenteerd, waardoor een ruime grondstoffenmarkt ontstond. Het Franse strovlas werd gereserveerd voor de Franse vlasserijen. Aan de andere kant heeft men een premiepolitiek gevoerd met betrekking tot het vlaslint voor zover het de binnenlandse markt betreft — subsidie bij afzet aan de eigen spinnerijen — en een dumpingpolitiek met het oog op de buitenlandse markt. Door middel van de laatste kan men een eventuele overproductie wegwerken. Aldus is een eind gekomen aan de vrije concurrentie op de markt voor grondstoffen en tussenproducten, waardoor men de hooggekwalificeerde Belgische vlasnijverheid grotendeels kon wegdrücken.

De subsidiepolitiek, die uiterlijk vaak gewijzigd is, heeft momenteel de volgende inhoud:

1. de Franse boer ontvangt een teeltpremie van 1½ fr. per kg bij levering aan een Franse vlasserij;
2. wordt dit vlas gedauwroot dan is er voor de vlasserijen een toeslag van 2 fr. per kg. Men wil hiermee de hoge investeringen in rootputten voorkomen;
3. bij levering van het lint aan een Franse spinnerij wordt 32 pCt van de factuurwaarde aan de vlassers gesubsidieerd;
4. elke kg vlaslint levert ¼ kg lokken (afval), die nog eens met 5½ fr. worden gesubsidieerd.

Berekend op de prijs van 1 kg dauwrootvlaslint van de oogst 1952 bedraagt aldus de totale subsidie 52 pCt! Bij export van het lint wordt de 32 pCt subsidie vervangen door een exportpremie van 16 pCt en de totale dumpingsmogelijkheid wordt dus 36 pCt. De laatste jaren beliepen de subsidies een bedrag van 2,4 mrd fr. of f 24 mln.

De gevolgen van deze beschermende politiek zijn velerlei. De Belgische vlasnijverheid verloor er allereerst een groot gedeelte van haar grondstoffenmarkt mee, ook al omdat uitzaai voor Belgische rekening in Frankrijk eveneens onderhevig is aan de Franse contingentering-grillen. Zo werd in 1945 rond 60 pCt van de Franse uitzaai naar België geëxporteerd, terwijl dit aandeel in 1952 tot 16 pCt was teruggelopen. Daar de Belgen zich voor rond 1/3 deel in het eigen land kunnen dekken hebben zij zich tot een of liever tot de andere traditionele strovlas-exporteur moeten wenden, nl. tot Nederland. Van de Belgische import kwam in 1946 rond 19 pCt uit Nederland

en rond 81 pCt uit Frankrijk; in 1953 was dit respectievelijk 70 en 30 pCt. De Nederlandse uitzaai heeft hiervan de invloed ondervonden. In 1945 bedroeg deze ongeveer 10.160 ha, in 1952 33.700 ha²⁾. Sedert de laatste oorlog is de verwerkingscapaciteit van de Nederlandse vlasindustrie van ruim 7.000 tot 15.000 ha (1952) gestegen, dus met bijna 8.000 ha. De Belgische strovlasimport uit Nederland is sedert 1945 gestegen met bijna 11.000 ha.

Er is dus een duidelijk verband te leggen tussen de verandering in de Nederlandse uitzaai van vlas en de wijziging in de import van Frans strovlas in België. Gegeven de laatste cijfers — die door het aanhouden van voorraden e.d. van jaar tot jaar niet precies sluiten — is het eveneens duidelijk, dat *de Belgische behoefte aan strovlas in sterke mate een prijsverhogende invloed op de Nederlandse markt moet hebben gehad*. In dit verband wijzen wij op de grote aanbodelasticiteit van de Belgische vlasserijen die tevens uitmunten door een groot en eeuwoud vakmanschap. Het Belgische potentieel is onderbezeten en is dus al naar gelang de marktbevingen van de half-fabrikaten en eindproducten in staat een voortdurende opwaartse druk op de Nederlandse strovlasmarkt uit te oefenen. Deze is uiteraard zeer nadelig voor onze voor een groot deel nog jonge vlasindustrie. Welke invloed de stijging van de Belgische vraag — die dus een stijging van de vraag-schaal is — op de Nederlandse prijzen heeft is niet uit te maken, daar de strovlasmarkt geïnduceerd wordt door talloze oncontroleerbare krachten en „lags” en het „ceteris paribus” in de praktijk hier derhalve onbruikbaar is.

Een tweede nadeel van de Franse politiek voor de strovlasmarkt is, dat zij de Westeuropese markt in twee submarkten verdeelt. Op deze deelmarkten kunnen de prijzen zich betrekkelijk onafhankelijk van elkaar gedragen. Dit verschijnsel, gevoegd bij de grilligheid van de Franse overheidsmaatregelen, veroorzaakt prijsbewegingen, die de natuurlijkerwijs reeds optredende — de vlassector is steeds zeer speculatief — nog versterken. De wispelturigheid van de Franse maatregelen wordt nog eens geïllustreerd door het Belgische Weekblad „Vlasberichten” van 22 Mei 1954 (no 21):

„Er werd (trouwens) begin November 1953 een tweede exportcontingent voor de oogst 1953 in het vooruitzicht gesteld, waardoor men aan de Belgische vlassers toeliet tot 3 December 1953 nieuwe aankoopcontracten te onderschrijven. Bij het afsluiten van deze periode bleek het echter onmogelijk het aangekochte strovlas in levering te nemen, daar het uitgeschreven contingent overschreden was en men geen oplossing vond voor het probleem van eventuele verdeling. De Franse vlassers beweerden halstarrig dat er geen strovlas meer zou mogen geëxporteerd worden. Het was dan ook logisch dat betrokken Belgische kopers niet gewacht hebben met gekruiste armen tot de Franse administratie gebeurlijk een nieuwe beslissing zou nemen. Om hun bevoorrading te verzekeren, kochten zij ander strovlas, hetzij in België, hetzij in Nederland. Daar intussen een uitzaaicontingent door Nederland voor de Belgen werd opengesteld en anderzijds Frankrijk geen waarborg gaf voor exportmogelijkheden in de toekomst; werden door de Belgische vlassers talrijke teeltcontracten in het binnenland en in Nederland onderschreven. Dit alles bracht voor betrokkenen zware financiële verplichtingen mede. In Januari 1954 komt de Franse administratie dan aandragen met een nieuw exportcontingent en de zeer kordate beslissing dat de Belgische vlassers verplicht waren hun aankoopcontracten uit te voeren en de totale aankoopssom vóór 15 Maart te storten. Deze beslissing mag beschouwd worden als een uitvloeisel van de intussen ontstane marktverzwakking. De gebruikelijke Franse bedreigingen tegenover diegenen die zouden in gebreke blijven te storten, werden niet vergeten. Het resultaat was, dat op het ogenblik dat het in vervanging aangekocht strovlas, alsook huurgelden, zaaizaden en meststoffen voor de volgende oogst,

²⁾ In 1951 en 1952 is de uitzaai sterk door het Korea-conflict beïnvloed.

moesten betaald worden, ook op zeer korte termijn een supplementaire 450 miljoen Fr. frank moesten beschikbaar gemaakt worden".

Men kan zich het effect hiervan op de prijsbewegingen voorstellen.

Ook aan de zijde van de afzet van het vlaslint zijn de Nederlandse vlasserijen in de verdrinking gekomen. Door de omvangrijke premies hebben België en Nederland een groot deel van hun afzet aan lint in Frankrijk verloren. Daarnaast dumpst Frankrijk met lint op de buitenlandse markten ten koste van de Benelux-producenten.

De conclusie luidt, dat het prijsécart tussen grondstof (strovlas) en halffabrikaat (vlaslint) aanmerkelijk is versmald. Beide zijn voor de individuele vlassers niet te beïnvloeden parameters. Gegeven de grote „overheads" en de aard der vlassers als typische „hoeveelheidsaanpassers" is het duidelijk, dat het toch al grote risico in deze branche voor de Belgen en Nederlanders op kunstmatige wijze nog weer groter is gemaakt. In andere termen uitgedrukt kan men zeggen, dat langs kunstmatige wegen een overproductie aan lint bewerkstelligd is of dreigt te worden. De subsidies in Frankrijk houden vele extra-marginale bedrijven op de been. Het marktbederf en de onzekerheid worden daardoor sterk in de hand gewerkt.

Voor de werkgelegenheid is deze situatie al even nadelig. Eind 1952 waren in België 4.000 werknemers in de vlasindustrie werkloos. Deze werkloosheid werd door de Belgen toegeschreven aan het tekort aan strovlas. Zij dekten zich daartoe in Nederland, waar de prijzen toen dermate opliepen, dat de Zeeuwsch-Vlaamse vlassers het vlas onbewerkt naar België exporteerden. Hierdoor steeg ook in Nederland de werkloosheid in deze branche sterk.

De Franse premier-ministre staat op het punt de gehele Franse volkshuishouding te heroriënteren. Op zijn programma staat o.a. vermeld een geleidelijke opheffing van alle privileges en subsidies, van alle kunstmatige steun aan activiteiten op kosten van de gemeenschap. Moge dit ook leiden tot natuurlijker verhoudingen in de vlassector.

Middelburg.

Drs M. C. VERBURG.

BOEKBESPREKINGEN

Een Belgische visie op de Nederlandse loon- en prijspolitiek.

Aan de reeks van beschouwingen over onze loon- en prijspolitiek is thans een studie van Belgische zijde toegevoegd, die alleszins de aandacht verdient. Enerzijds omdat het hier een waarneming en waardebeoordeling door iemand van over onze Zuidelijke grens betreft en anderzijds omdat met name de loonpolitiek in ons land weer een toenemende belangstelling verkrijgt.

De hier bedoelde en te bespreken studie betreft een verhandeling van Raymond Vuerings¹⁾ die, onder leiding van Prof. Dr G. Eyskens en Prof. Dr K. Pinxten, aan de Katholieke Universiteit te Leuven (Instituut voor toegepaste economische wetenschappen) tot stand is gebracht en inmiddels is „voorgedragen tot het bekomen van de graad van Licentiaat in de Handels- en Financiële Wetenschappen".

Reeds aanstonds kan — vooral in het kader van de Beneluxproblemen — van deze studie worden gezegd, dat zij een objectieve beoordeling van de Nederlandse loon- en prijspolitiek inhoudt, waarvan de lezing en zo

mogelijk het gebruik daarvan ten eerste, vooral in de daarvoor in aanmerking komende Belgische kringen, kan worden aanbevolen.

In vier uitvoerige hoofdstukken wordt een „retrospectieve analyse" gemaakt van de doeleinden, de organisatie en de resultaten van de Nederlandse loon- en prijspolitiek, onder somtijds zeer uitvoerige aanhalingen uit diverse Nederlandse publicaties.

Ook in deze opvallende verhandeling wordt het hoofaccent vooral gelegd op de loonpolitiek en wordt te dien aanzien de lezers een encyclopaedisch feitenmateriaal voorgesteld ter illustratie van het wezen van die loonpolitiek. Bij lezing van deze uitvoerige hoofdstukken — waarbij voor ons weer een geschiedenisboekje over de afgelopen negen jaar is opengegaan — vraagt men zich voortdurend af welk commentaar de auteur op deze, vaak voor buitenstaanders niet te peilen, historische ontwikkeling van de loon- en prijspolitiek zal hebben. De lezer moet zijn geduld echter bewaren tot voornamelijk het laatste hoofdstuk. Hierin wordt dan de bijenkorf van organisaties, maatregelen, feitenmateriaal, doeleinden, enz. overzien, waarna de auteur zijn eigen visie en tegelijkertijd een vingerwijzing geeft aan die Belgen, die „reeds beginnen te wanhopen aan het tot stand komen van Benelux", waarbij „het prijs- en loonvraagstuk momenteel de voornaamste hinderpaal voor de verwezenlijking van de economische unie is geworden".

In zijn voorwoord stelt Vuerings de vraag, waarom juist Nederland tot studie-object werd gekozen. Openhartig luidt zijn antwoord: „Wel, omdat het geval Nederland ons thans zoveel hoofdbrekens bezorgt". Bovendien is „het Nederlandse experiment op zichzelf reeds de moeite waard om bestudeerd te worden, daar onze Noorderburen de inflatie zo goed als geheel buiten de deur hebben weten te houden, niettegenstaande de grote oorlogsschade, het verlies van Indonesië en andere materiële rampen, waaronder zij na de bevrijding gebukt zijn gegaan".

Nog duidelijker is zijn uitgangspunt, wanneer hij de ook hier te lande vaak gestelde vraag naar voren brengt: „hoe hebben zij het klaargespeeld?". Daarom is deze publicatie van Vuerings geen doelbewuste bijdrage tot oplossing van het Beneluxvraagstuk geworden, doch eerder een heldere voorlichting voor die Belgen, die de achtergronden en de doeleinden van onze loon- en prijspolitiek willen begrijpen en toepassen.

In het kader van zijn historische analyse staat de schrijver nogal langdurig stil bij onze na-oorlogse vormen van samenwerking in het georganiseerde bedrijfsleven en in het bijzonder bij de Stichting van den Arbeid, „omdat het experiment enig is in zijn soort, de sleutel van het „miracle hollandais". Want precies in de Stichting ligt de hoofdoorzaak van het welslagen van de Nederlandse loon- en prijsbeheersing" ²⁾.

Vervolgens passeren talrijke rapporten, o.a. van de Stichting van den Arbeid en van de S.-E.R. de revue, zodat de Belgische lezer enig inzicht kan krijgen in, zo niet duizelt van, al die problemen, waarmee het Nederlandse bedrijfsleven in aanraking komt. Al deze rapporten of adviezen worden in de onderhavige publicatie, vaak nogal uitvoerig, geciteerd, waar het betreft vraagstukken als „equal pay", gemeenteclassificatie, merit-rating, behoefte- en prestatieloon, systeem van loonbeheersing, jeugdige arbeidskrachten, werkclassificatie, consumentencrediet, utility-productie, pacht- en grondprijzen, dividendstap, enz.

¹⁾ Raymond Vuerings: „De Nederlandse Loon- en Prijspolitiek". Katholieke Universiteit te Leuven, 1954.

²⁾ blz. 21.

Veel aandacht schenkt de auteur verder aan onze opmerkelijke handhaving van de arbeidsvrede, die z.i. een gevolg zou zijn „van de knappe organisatorische constitutie”, daarmee doelende op de werkzaamheden van de Looncommissie van de Stichting van den Arbeid. Overigens veronderstelt de schrijver in dit verband, dat met „het bewaren van de arbeidsvrede onze Noorderburen een belangrijke troef in handen werd gespeeld om de aantrekking van vreemd — vooral Amerikaans — kapitaal aan te moedigen, kapitaal, dat ze zo hoog nodig hadden om hun jaarlijks zo snel aangroeiende bevolking te werk te kunnen stellen”³⁾.

In zijn kritiek op onze loon- en prijspolitiek — eerder kanttekeningen bij het resultaat van zijn onderzoek — bepaalt Vuerings zich voornamelijk tot de periode 1945-1948, omdat z.i. daarna een duidelijk herstel geconstateerd kan worden. Naar zijn mening zou in ons land in een te laat stadium de aandacht gevestigd zijn op de noodzakelijke maatregelen tot verhoging van de efficiency in de bedrijven en de opvoering van de arbeidsproductiviteit. Hier moet toch wel een vergissing in het spel zijn, omdat juist van 1946 af in samenwerking tussen de Stichting van den Arbeid en het College van Rijksbemiddelaars en andere instanties een toenemende aandacht werd geschonken aan bedrijfsstaks- en vooral ondernemingsgewijze invoering van gemeten tarieven, werkclassificatie, enz. met daarmee gepaard gaande efficiencymaatregelen.

Wat het systeem van loonbeheersing betreft, wijst schrijver op de betekenis van het advies van de S.-E.R.⁴⁾ inzake het in de naaste toekomst te volgen systeem van loonbeheersing. In het licht van dat advies kwam de S.-E.R. namelijk tot de conclusie, dat de huidige organisatie voorshands gehandhaafd diende te worden. Tegen de achtergrond van Vuerings opvattingen inzake de verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven en de taak van publiekrechtelijke lichamen met betrekking tot de praktische loonpolitiek, noemt hij dat advies „conservatief”.

Intussen acht schrijver het niet onwaarschijnlijk, dat in de naaste toekomst wijzigingen in het systeem van de loonpolitiek worden aangebracht. Aangezien officiële publicaties dienaangaande tot dusverre nog niet zijn verschenen — de Stichting van den Arbeid heeft dit probleem nog in studie — verdiept ook Vuerings zich in dit opzicht in allerlei gissingen, waarop uiteraard nog geen conclusies kunnen worden gebouwd.

Doch in afwachting van eventuele nieuwe vormen van loonpolitiek en daarmee gepaard gaande noodzakelijke nieuwe organen — als uitvloeisel van een evoluerende maatschappij — is de auteur echter van mening dat het tot heden gevoerde beleid en gevolgde systeem „allesszins reeds op schitterende wijze de kritiek”⁵⁾ trotseren. Sympathiek klinkt het in deze studie te vernemen, dat wij in ons land met onze loon- en prijspolitiek de „vergeten groepen” niet vergeten. „Nochtans dient in het oog te worden gehouden, dat in Nederland, wegens de beheerste prijs- en loonpolitiek, de vergeten groepen minder benadeeld worden dan elders, bijv. België, waar de prijsbeweging sterker is geworden”⁶⁾.

Gelet op de ontwikkeling van de Benelux-vraagstukken en de in de naaste toekomst ook in Nederland te verwachten hernieuwde discussies over het te volgen loonstelsel, kan het van betekenis zijn enkele opmerkelijke

conclusies van deze Belgische onderzoeker te resumeren. Bij lezing van dit geschrift werden wij namelijk getroffen door zijn volgende uitspraken:

- a. „het systeem van loonbeheersing, zoals het thans in de praktijk bij onze Noorderburen bestaat, geeft weinig aanleiding tot critiek”⁷⁾.
- b. „in elk geval geschiedt de loonvaststelling niet zo sterk van boven uit, als sommigen wel menen: het bedrijfsleven regelt hoofdzakelijk zelf de lonen”⁸⁾.
- c. na 1948 constateert men „een betere toepassing van de wetenschappelijke grondslagen, waarop een planmatige loonpolitiek dient te berusten”⁹⁾.
- d. „onze Noorderburen wensen begrijpelijkerwijze niet hun sterke positie op de internationale markt prijs te geven; deze positie werd immers met teveel offeringen verkregen”¹⁰⁾.
- e. „de toestand voor de zgn. vergeten groepen (ligt) in Nederland, tengevolge van de loon- en prijsbeheersing, gunstiger dan elders”¹¹⁾.

Uit deze studie trekt de schrijver vervolgens enkele lessen, welke samengevat, op het volgende neerkomen. In België zou men, met het voorbeeld van Nederland voor ogen, een gecoördineerde loon- en prijspolitiek moeten voeren, met „een delegatie van de verordeningsmacht aan de te creëren of reeds tot stand gekomen bedrijfsorganen”¹²⁾, met de mogelijkheid dat de consumenten in de publiekrechtelijke organen vertegenwoordigd zouden worden. In de gecoördineerde loon- en prijspolitiek zouden vervolgens meer macro-economische analyses gebruikt moeten worden, met inschakeling — naar analogie van de S.-E.R. — van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven. Een dergelijke verandering in de structuur van het Belgische loon- en prijsbeleid zou evenwel nieuwe verantwoordelijkheden voor het georganiseerde bedrijfsleven met zich brengen, zowel naar de zijde van de ondernemers als van de vakorganisaties.

De ondernemers zouden z.i. minder weerstand tegen de medezeggenschap van de arbeiders moeten bieden, terwijl door inschakeling van de vakorganisaties deze „niet langer in den blinde weg hun eisen tot loonsverhoging zullen blijven doen gelden, maar dat ze ook zullen gaan rekening houden met de gevolgen daarvan op de werkgelegenheid, de betalingsbalans, enz.”. Het is op grond van zijn hierboven gereleveerd onderzoek, dat Vuerings vele facetten van de Nederlandse loon- en prijspolitiek — niet in de laatste plaats de organisatorische aspecten — ter lering en navolging aan België voorhoudt. „Het is Nederland geweest, dat ons op het spoor van deze nieuwe sociaal-economische structuur van de maatschappij heeft gebracht”¹³⁾.

Deze diepgaande studie zal ongetwijfeld in België nog wel vele tongen en pennen in beweging brengen. Niet alleen wat betreft de vraag, welke koers onze Zuiderburen in de toekomst met betrekking tot de loon- en prijspolitiek zullen volgen, doch ook in het bijzonder met betrekking tot hun nadere beoordeling van het hier te lande gevolgde en nog te volgen loonbeleid. Vooral met het oog op dit laatste mogen we Vuerings dankbaar zijn voor zijn heldere en objectieve analyse.

Voorshotsen.

Dr P. S. PELS.

³⁾ blz. 195.

⁴⁾ Publicaties van de S.-E.R., 1953, No 5.

⁵⁾ blz. 223.

⁶⁾ blz. 226.

⁷⁾ blz. 228.

⁸⁾ idem.

⁹⁾ blz. 229.

¹⁰⁾ blz. 230.

¹¹⁾ blz. 230.

¹²⁾ blz. 237.

¹³⁾ blz. 232.

Jean Romeuf: *Le Niveau de Vie en U.R.S.S.* Préface d'Alfred Sauvy. Presses Universitaires de France, 148 blz. Parijs 1954.

Zij, die zich hebben gewijd aan een onderzoek naar de levensstandaard in de Sowjetunie, hebben zonder uitzondering gewezen op de moeilijkheden, die een dergelijk onderzoek in de weg staan. Ook Jean Romeuf, directeur van het Franse Institut d'Observation Economique, doet het in de aanhef van een gedegener studie over dit onderwerp dan er, voor zover wij weten, tot dusver is verschenen. Hij is er echter nogal optimistisch onder gebleven. Hoewel de Sowjets „niets doen om de cijfers ter beschikking van het publiek te stellen”, zijn ze toch „veel uitvoeriger dan men denkt en het 'is materieel onmogelijk, dat een goed georganiseerde dienst, die ermee zou volstaan de technische Sowjetpers na te pluizen; niet volkomen op de hoogte zou zijn van wat er in de Sowjetunie voorvalt”.

Een eerste hoofdstuk behandelt het distributiesysteem („ondanks de collectivisatie gelijk aan het onze — d.w.z. Franse — onder identieke omstandigheden”) en de prijspolitiek („een van de essentiële middelen om richting te geven aan de volkshuishouding”).

Het volgende hoofdstuk geeft een analyse van de lonen, bestaande in een aandeel in het „collectieve loon”, — in de Westerse maatschappij te vergelijken met de vrucht der sociale maatregelen, — en het weer uit verschillende bestanddelen opgebouwde geldloon. Hoewel van ideologisch standpunt het aandeel in het collectieve loon in de Sowjetunie een steeds belangrijker plaats zou moeten gaan innemen, heeft het, relatief, na de oorlog eerder een zekere achteruitgang vertoond. Zulks onder invloed van het streven de koopkracht van het geldloon te doen stijgen, tot uiting komend in de periodieke prijsverlagingen.

Het komt, aldus een conclusie van Romeuf, zelden voor, dat een arbeider in een grote stad minder dan 1.000 roebel per maand verdient. In andere sectoren en in kleinere gemeenten komen echter basislonen tot 300 roebel voor. Alles bij elkaar meent hij te kunnen zeggen, dat het gemiddelde loon „ongetwijfeld” de 1.000 roebel overschrijdt. Dat is hoger dan tot dusver over het algemeen aangenomen werd: Gordey nl. aanvaardde in 1950 voor de steden een gemiddelde van 800 roebel, Shapiro hield, verleden jaar hetzelfde bedrag aan en voegde daaraan toe, dat men daarvan „zonder veel franje” kon leven. Opgemerkt dient te worden, dat al deze onderzoekers hun berekeningen alleen maken voor de eigenlijk gezegde loontrekkers; de boeren en handwerkers, wier inkomsten over het geheel rechtstreeks afhankelijk zijn van de behaalde resultaten in de coöperatieve ondernemingen, waarin zij werkzaam zijn, blijven — op enkele terloopse opmerkingen na — buiten beschouwing. Waar Romeuf vergelijkingen met Frankrijk maakt, houdt hij daarmee ook wel degelijk rekening.

Om vervolgens tot een berekening van de kosten van levensonderhoud te komen, gaat Romeuf uit van een standaard-budget, opgesteld voor een Fransman en vervolgens aangepast aan Sowjet-levensgewoonten. Hij heeft daarvoor de aan zijn Instituut gebruikelijke methodes gevolgd. Op grond van berekeningen, welke vele bladzijden vullen en in enige aanhangsels nog worden gedocumenteerd, concludeert hij, dat „een arbeider te Moskou heel behoorlijk kan leven voor 600 roebel, goed voor 900. Met 1.700 roebel heeft een ingenieur een comfortabel levenspeil” (aan de hand van de als uitgangspunt

gekozen standaard-begrotingen kan worden nagegaan, wat met deze termen ongeveer is bedoeld).

Onderzoekingen naar de werkelijke koopkracht leiden Romeuf dan tot de slotsom, dat deze voor de industrie ongeveer gelijk is aan die van de Franse lonen voor overeenkomstige categorieën. De ambtenaar en de employé blijven ongeveer 10 pCt bij hun Franse collega ten achter. Sedert 1947 zou de koopkracht voor ongeschoolde arbeiders, voor geschoolde arbeiders en voor technici en ingenieurs resp. met 78,5, 78 en 57 pCt zijn gestegen. Ook Romeuf laat uitkomen, dat deze cijfers niet voor de bevolking in haar geheel gelden. Daar hij echter, voor de vele miljoenen kolchozboeren niet in gedetailleerde berekeningen is getreden, verliezen de verder door hem genoemde cijfers snel aan betekenis. Grove benaderingen zijn uiteraard ook de cijfers, waarin hij zijn verwachtingen voor de toekomst uitdrukt. Ook wanneer de vooruitgang, welke de Sowjetunie de laatste jaren te zien heeft gegeven, niet in hetzelfde tempo zal doorgaan, acht hij het aannemelijk, dat het levenspeil in de Sowjetunie in 1960 ongeveer 20 pCt, in 1965 40 pCt boven het Franse zal liggen, indien het laatste zich als tot dusver zal blijven ontwikkelen.

Berekeningen als deze blijven uit de aard der zaak een sterk theoretische inslag houden. Reeds de manier van leven in diverse landen loopt zo uiteen, dat vergelijkingen wel altijd ergens mank zullen gaan. Het meest interessant is misschien nog, dat, terwijl tot dusver Sowjet-economen vermeden om de levensstandaard in de Sowjetunie met die van de Westelijke landen te vergelijken en slechts constateerden, dat hij hoger lag dan die in de meeste Aziatische landen, van Westerse zijde nu de mogelijkheid van vergelijking reël genoeg wordt geacht om een poging daartoe de moeite waard te maken.

Rotterdam.

Mr J. HUIJTS.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De ontspanning, die zich de vorige week reeds op de geldmarkt aftekende, bleek zo groot te zijn, dat op de weekstaat van De Nederlandsche Bank per 23 Augustus de post Voorschotten in rekening-courant een daling van niet minder dan f 45 mln t.o.v. de week tevoren te zien gaf. Het feit, dat de saldo's der banken bij de circulatiebank op genoemde datum f 490 mln bedroegen, ongeveer overeenkomende derhalve met het door de verplichte kasreserves van 10 pCt geblokkeerde bedrag, wees er echter wel op, dat de geldmarktsituatie nog zeer labiel is. Het éénrichtingsverkeer op de geldmarkt, doordat de vergrotingen en verkleiningen van de liquiditeit zich op ongeveer hetzelfde tijdstip bij de verschillende banken voordoen, versterkt deze labiliteit uiteraard nog.

Hoewel de ultimo naderde, was gedurende de verslagweek van een ernstige verkrapping echter nog geen sprake. Callgeld bleef ½ pCt noteren, ofschoon er moeilijk geldgevers voor dit crediet waren te vinden, terwijl ook in de marktdisconto's — die overigens ook thans grotendeels nominaal van karakter blijven — practisch geen verandering kwam. Wel zou, naar verluidt, door sommige geldgevers, teneinde hun liquiditeit op peil te brengen, van de gelegenheid gebruik zijn gemaakt om à 1 pCt disconto enig kortlopend papier aan de Centrale Bank te verkopen.

De mogelijkheden voor De Nederlandsche Bank tot het voeren van open marktpolitiek zijn verder versterkt

door een 4 Augustus jl. tussen de Staat en haar gesloten overeenkomst, waarvan de tekst de afgelopen week werd gepubliceerd, en die een aanvulling voorstelt op de overeenkomsten van Februari 1947 en Juni 1952. Het betreft hier o.a. de omzetting in schatkistpapier van de boekvordering van de Centrale Bank op de Staat en de mogelijkheid de schatkistpapierportefeuille van laatstgenoemde instelling zo nodig weer te kunnen vergroten, als dergelijk papier aanvankelijk op de markt was verkocht.

De kapitaalmarkt.

De belangrijke berichten van het loonfront, waar een nieuwe loonronde zo goed als onvermijdelijk lijkt, hebben de kapitaalmarkt niet in beroering gebracht. Devaluatiegeruchten en devaluaties blijken op deze markt nu eenmaal een veel scherper effect te hebben dan de geleidelijke waardedaling van de gulden (= stijging van het Nederlandse prijsniveau), die het gevolg is van de reeks van opeenvolgende loonronden. Indirect is echter de gunstige stemming op de aandelenmarkt waarschijnlijk althans voor een deel toe te schrijven aan de plaatsvindende loon/prijsinflatie, die ook aan grote delen van het bedrijfsleven geen windeieren legt.

Dat de stemming op de obligatiemarkt door de a.s. nieuwe waardevermindering van de gulden niet zwakker wordt, moet in de eerste plaats aan de overheersende betekenis van de institutionele beleggers op deze markt worden toegeschreven. Deze toch hebben practisch alleen met guldensverplichtingen en guldensbeleggingen te maken, zodat waardedaling van het geld hun op zichzelf niet tot enigerlei actie aanleiding geeft. Degenen, op wie uiteindelijk de waardedaling drukt — de eigenaars van levensverzekering-polissen en particuliere obligatiehouders — kunnen de daling van de koopkracht van hun vermogen en inkomen slechts in machteloze berusting gadeslaan. Opvallend is, dat zij in de jongste discussies zelfs nauwelijks worden genoemd onder de „vergeten groepen”, over welke laatste ten minste nog enkele krokodillentranen worden vergoten.

Aand. indexcijfers.	20 Aug. 1954	27 Aug. 1954
Algemeen	201,0	202,4
Industrie	287,6	291,1
Scheepvaart	188,2	187,4
Banken	160,0	160,2
Indon. aand.	66,5	66,4

Aandelen.	20 Aug. 1954	27 Aug. 1954
A.K.U.	229%	227%
Philips	276	278
Unilever	372%	378%
H.A.L.	162	162½
Amsterd. Rubber	91½	91%
H.V.A.	127%	126½
Kon. Petroleum	441	435

Staatsfondsen.	20 Aug. 1954	27 Aug. 1954
2½ pCt N.W.S.	78%	78%
3-3½ pCt 1947	99 ¹³ / ₁₆	99%
3 pCt Invest. cert.	100 ¹ / ₁₆	100%
3½ pCt 1951	102%	102%
3 pCt Dollarlening	94%	94 ⁹ / ₁₆

Diverse obligaties.	20 Aug. 1954	27 Aug. 1954
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	101 ⁷ / ₁₆	101%
3½ pCt Bataafsche Petr.	102½	102 ¹¹ / ₁₆
3½ pCt Philips 1948	102%	102%
3½ pCt Westl. Hyp. Bank	99%	98%

J. C. BREZET.

OVERZICHT

van in „E.-S.B.” sinds 1 Januari 1945 verschenen artikelen betreffende de economische samenwerking tussen België, Luxemburg en Nederland.

Jaargang 1945.

<i>B. J. de Leeuw</i> : Heeft het Belgisch-Nederlandsch financieel accoord kans op succes?	12 Sept. 1945, blz. 100
<i>Prof. Mr C. Westrate</i> : Tolunie	18 Oct. 1945, blz. 164
<i>J. W. F. Bunge en Ir W. M. van Rossum du Chattel</i> : Tolunie (met naschrift van Prof. Mr C. Westrate)	27 Dec. 1945, blz. 331

Jaargang 1946.

<i>Fernand Baudhuin</i> : Nederland, gezien door het oog van een Belgisch econoom ..	22 Mei 1946, blz. 329
Een Engelse stem over economische samenwerking tussen Nederland en België	4 Sept. 1946, blz. 573
.....	11 Sept. 1946, blz. 589
<i>Mr A. v. Kleffens</i> : Het verband tussen de tolunie met België-Luxemburg en de „International Trade Organisation” ..	2 Oct. 1946, blz. 630
<i>H. Bontenbal</i> : Wat ook niet mag worden vergeten	6 Nov. 1946, blz. 731

Jaargang 1947.

<i>H. van Praag-Sanders</i> : De Belgisch-Luxemburgse Unie, Nederland en de handelsbetrekkingen met Duitsland	22 Jan. 1947, blz. 65
Fiscale aspecten van de economische samenwerking tussen Nederland en België	19 Febr. 1947, blz. 154
<i>Mr Dr J. v. d. Poll</i> : De douane-overeenkomst met België-Luxemburg	16 April 1947, blz. 304
.....	23 April 1947, blz. 339
<i>Mr W. F. Lichtenauer</i> : De Unie en de delta-belangen	23 April 1947, blz. 326
<i>Prof. Dr G. Craen</i> : Algemene aspecten van de Unie, van Belgische zijde gezien ..	28 Mei 1947, blz. 425
<i>Prof. Dr P. Kuin</i> : Wat verwachten wij van een Belgisch-Nederlands-Luxemburgse Economische Unie?	28 Mei 1947, blz. 427
<i>A. Wibail</i> : De structuur der Belgische lonen en prijzen aan de vooravond van de Belgisch-Nederlands-Luxemburgse Unie	4 Juni 1947, blz. 444
<i>Prof. G. Brouwers</i> : De Nederlandse prijs- en loonstructuur in verband met de Unie	4 Juni 1947, blz. 446
<i>Ir E. J. Mulder</i> : Leeftijdsopbouw, werkgelegenheid en industrialisatie in verband met een Economische Unie tussen België, Nederland en Luxemburg	25 Juni 1947, blz. 505
<i>Drs G. C. Th. v. Dorp</i> : De Nederlandse prijs- en loonstructuur in verband met de Unie (met naschrift van Prof. G. Brouwers)	9 Juli 1947, blz. 553
Kapitaalsheffingen in Nederland, België en Luxemburg	6 Aug. 1947, blz. 635
<i>M. Nokin</i> : De betekenis van de Tolunie tussen Nederland, België en Luxemburg voor de Belgische nijverheid	10 Sept. 1947, blz. 716
<i>Mr J. van Wulfften Palthe</i> : De Nederlands-Belgisch-Luxemburgse Economische Unie	24 Sept. 1947, blz. 758
<i>Mr A. v. Kleffens</i> : Marshall-plan, I.T.O. en Tol-Unie	8 Oct. 1947, blz. 799
<i>Prof. Dr G. Eyskens</i> : Samen werken en samen denken	5 Nov. 1947, blz. 876
<i>Prof. Mr P. Lieftinck</i> : De eerste steen gelegd	5 Nov. 1947, blz. 876
<i>Prof. Dr N. J. Polak</i> : Vrijheid en binding in elk der landen	5 Nov. 1947, blz. 877
<i>Mr H. J. Louwes</i> : Enkele aspecten van de betekenis van de „Benelux” voor de landbouw der drie landen	5 Nov. 1947, blz. 883
<i>Dr J. L. F. v. Essen</i> : Enige internationaal-rechtelijke aspecten van douane-unies en handvest voor de wereldhandel en de werkgelegenheid	24 Dec. 1947, blz. 1031
<i>E. C. Wassenaar</i> : De heffing op petroleum-producten in het kader van de Benelux	31 Dec. 1947, blz. 1048

BUREAU VOOR PERSONEELVERZEKERING

AMSTLEVEN

(Advertentie)

Jaargang 1948.

<i>Dr J. L. F. van Essen</i> : Een statuut voor „Benelux”	14 Jan. 1948, blz. 30
<i>Mr Dr J. v. d. Poel</i> : Het in werking treden van de Benelux-douane-overeenkomst	28 Jan. 1948, blz. 67
<i>Prof. G. Brouwers</i> : De Nederlandse prijs-politiek en de Unie der Lage Landen	31 Mrt 1948, blz. 244
<i>Mr Ir A. W. Quint</i> : Bedrijfsorganisatie en Benelux	5 Mei 1948, blz. 344
<i>A. Rom Colthoff</i> : Het economisch Benelux-congres te Amsterdam	7 Juli 1948, blz. 531
<i>Joan Gelderman</i> : De Nederlandse katoen-industrie en de Benelux	4 Aug. 1948, blz. 604
<i>D. B. J. Schouten</i> : De Nederlandse en Belgische begroting	29 Sept. 1948, blz. 764
<i>Mr P. H. Blaisse en Prof. Dr J. Tinbergen</i> : Het economisch programma van Benelux voor 1952/53	22 Dec. 1948, blz. 1004

Jaargang 1949.

Wat wordt er van Benelux?	16 Febr. 1949, blz. 139
<i>A. A. v. Ameringen</i> : Economische politiek en economische unie	23 Febr. 1949, blz. 148
<i>Dr Th. H. Mulders</i> : De invloed van de Benelux op de rentestand en op de koersen van aandelen	9 Mrt 1949, blz. 190
Het protocol der Benelux conferentie	16 Mrt 1949, blz. 217
<i>Prof. Mr C. W. de Vries</i> : De staatkundige zijde van de Benelux	23 Mrt 1949, blz. 238
<i>Ir H. Vos</i> : Loonpeil, prijspeil en Benelux	6 April 1949, blz. 268
<i>J. H. Lubbers</i> : Boekbespreking: Dr. M. Weisglas, Benelux	27 April 1949, blz. 334
<i>J. C. Brezet</i> : Het vrije kapitaalverkeer binnen de Benelux	25 Mei 1949, blz. 408
<i>Prof. Dr F. A. G. Keesing</i> : Benelux op de helling	8 Juni 1949, blz. 448
<i>Dr G. v. d. Wal</i> : Onderzoek naar de prijs-verhoudingen van Belgische en Nederlandse eindfabrikaten	29 Juni 1949, blz. 508
<i>Prof. Dr A. de Guchteneere</i> : De invloed van de Benelux op de geld- en kapitaalmarkt	27 Juli 1949, blz. 588
<i>Prof. Dr P. J. A. Adriani</i> : De belastingstelsels van België, Nederland en Luxemburg	14 Sept. 1949, blz. 728
<i>Joan Gelderman</i> : De Voor-Unie en de Benelux	19 Oct. 1949, blz. 841
<i>Mr J. Kymmell</i> : De Voor-Unie met België en Luxemburg	2 Nov. 1949, blz. 868
<i>H. Ponsen</i> : Verleden en toekomst van de rente in de Benelux	2 Nov. 1949, blz. 875
<i>Dr H. Zoetewey</i> : Voor-Unie en devaluatie	2 Nov. 1949, blz. 878
<i>Dr A. Tavernier</i> : Benelux	9 Nov. 1949, blz. 899

Jaargang 1950.

<i>E. C. Wassenaar</i> : De ondernemingsraden in Nederland en België	14 Juni 1950, blz. 467
<i>Prof. Dr J. Horring</i> : Vormt de landbouw een struikelblok voor de verwezenlijking van de Benelux?	26 Juli 1950, blz. 594
<i>Dr M. Weisglas</i> : De jongste Benelux-Ministersconferentie	9 Aug. 1950, blz. 632
<i>H. Hoelen</i> : Benelux en de fiscale heffingen	1 Nov. 1950, blz. 878
<i>Prof. Dr J. Horring</i> : De resultaten van de landbouwconferentie te Luxemburg ..	8 Nov. 1950, blz. 894

Jaargang 1951.

<i>Dr J. Kymmell</i> : De economische unie; reculer pour mieux sauter?	18 April 1951, blz. 292
<i>Dr M. Weisglas</i> : Het Vde Economisch Benelux Congres	25 April 1951, blz. 319
Het Vde Economisch Benelux Congres ..	25 April 1951, blz. 323
<i>Dr J. Kymmell</i> : E.P.U. en Benelux	5 Dec. 1951, blz. 892

Jaargang 1952.

<i>Ir T. van Tol</i> : Productiviteitsvergelijking van de Belgische en de Nederlandse landbouw	2 Jan. 1952, blz. 10
<i>J. H. Zoon</i> : De handel van de B.L.E.U. en die van Nederland	9 April 1952, blz. 291
<i>Prof. G. Brouwers</i> : Prijzen en lonen in Nederland en België	14 Mei 1952, blz. 372
<i>Drs J. Bartels</i> : La Ronde. Na zes jaren Economische Benelux-Congressen ..	25 Juni 1952, blz. 489
<i>Dr H. W. J. A. Vredegoor</i> : België en de Benelux na „le miracle hollandais” ..	27 Aug. 1952, blz. 648
<i>Dr C. de Bièvre</i> : Economische Unie tussen „le miracle belge” en „le miracle hollandais”	24 Sept. 1952, blz. 724
<i>Dr J. E. van Dierendonck</i> : Komt er een „miracle Benelux”?	15 Oct. 1952, blz. 784
<i>Dr H. W. J. A. Vredegoor</i> : Versterking van de Belgische internationale concurrentiepositie als voorwaarde voor een „miracle Benelux”	22 Oct. 1952, blz. 805
<i>A. H. Ponfoort</i> : Verschuivingen in de wederzijdse handel in confectie van de Benelux-landen	12 Nov. 1952, blz. 873

Jaargang 1953.

<i>A. G. Samoy</i> : Benelux-expansie	20 Mei 1953, blz. 385
<i>Prof. G. Brouwers</i> : Benelux	2 Sept. 1953, blz. 681
<i>Dr F. Hartog</i> : Het Benelux effect	23 Sept. 1953, blz. 747
<i>Drs H. te Velde</i> : Het sparen in België en in Nederland	30 Sept. 1953, blz. 770
<i>Dr M. Weisglas</i> : Benelux	4 Nov. 1953, blz. 879
<i>Drs P. G. Ridder</i> : Benelux en bedrijfsleven	16 Dec. 1953, blz. 999
<i>J. J. Polak</i> : Het Benelux-effect (met naschrift van Dr F. Hartog)	16 Dec. 1953, blz. 1010

Jaargang 1954

<i>C. H. Buitenhuis</i> : Conjunctuurbeweging en Benelux	10 Febr. 1954, blz. 106
<i>Drs F. W. Dirker</i> : De ontwikkeling van het handelsverkeer tussen de B.L.E.U. en Nederland	7 April 1954, blz. 271
<i>Dr C. de Strijcker</i> : La libération du mouvement des capitaux entre les pays de Benelux	28 April 1954, blz. 337
<i>Dr J. H. Spiegelberg</i> : Begrotingsvergelijking in Beneluxverband	5 Mei 1954, blz. 349
<i>Drs C. van den Berg</i> : Benelux, gemeenten en industrialisatie	12 Mei 1954, blz. 367
<i>Drs B. J. Udink</i> : Het advies Van Cauwelaert-Steenberghe	2 Juni 1954, blz. 429
<i>Dr J. Wemelsfelder</i> : Benelux als voorbeeld van economische aanpassing	23 Juni 1954, blz. 492

STATISTIEKEN

OFFICIËLE WISSELKOERSEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK
Van 9 Augustus 1954 af

Plaats	Schriftelijk en t.t.	
	Voor deviezenbanken	Voor derden
Brussel	7,5432 — 7,6572	7,534 — 7,664 ¹⁾
Frankfort a/Main	89,80 — 91,157	89,75 — 91,20 ¹⁾
Kopenhagen	54,6045 — 55,4297	54,57 — 55,46 ¹⁾
Lissabon	13,15 — 13,28	13,15 — 13,28
Londen	10,56 — 10,72	10,554 — 10,724 ¹⁾
New York (t.t.)	3,77 — 3,83	3,764 — 3,834 ¹⁾
Oslo	52,80 — 53,60	52,77 — 53,63
Parijs	107,76 — 109,389	107,69 — 109,46 ¹⁾
Praag	52,62 — 52,94	52,62 — 52,94
Stockholm	72,9065 — 74,008	72,85 — 74,06 ¹⁾
Zürich („accordo” - frs)	86,25 — 87,555	86,20 — 87,60 ¹⁾

¹⁾ Minimum aankoop- en maximum verkoopkoers.

(Vervolg Vacatures van blz. 686)

Bij officiële instelling bestaat gelegenheid tot plaatsing van een

ECONOOM

voor veelzijdige en interessante werkring op economisch gebied. Grondige kennis Frans, Duits en Engels van belang, terwijl inzicht in economische gestueerdheid Haagse agglomeratie op prijs wordt gesteld. Goede vooruitzichten.

Brieven onder no. E.S.B. 36-1, Bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

Op het Bureau van het
Nederlands Instituut van Accountants te Amsterdam
kan voor algemene secretariaatswerkzaamheden

een STAFFUNCTIONARIS

worden geplaatst.

Leeftijd tot maximum 30 jaar. Gezocht wordt een goed stylist met brede algemene ontwikkeling. Algemene kantoorervaring kan tot aanbeveling strekken.

Eigenhandig geschreven sollicitaties met uitvoerige inlichtingen, vergezeld van foto in te zenden aan de Directeur van het Bureau van het N.I.v.A., Herengracht 491, Amsterdam-Centrum.

Opleidingen
voor het

KADER VAN BEDRIJVEN

- M.O. Economie
- Moderne Economie v. d. Ondernemer
- Bedrijfsleider
- Verkoopleider
- Bedrijfsassistent
- Moderne Bedrijfsadministratie
- M.O. Handelswetenschappen A
- S.P.D. voor Bedrijfsadministratie
- Personneelschef

Al deze schriftelijke cursussen leiden op voor een Rijks- of ander examen

Vraagt het gratis prospectus van de cursus, waar U belang in stelt.

LEIDSCHER ONDERWIJSINSTELLINGEN

Erkend door de Insp. v. h. Schrift. Onderw., met medewerking v. h. Min. v. O., K. en W.

Johan de Wittstraat 396-100, Leiden

Hoe kan ik mijn boekhouding in enkele dagen in een moderne gemechaniseerde administratie veranderen? Hoe kan ik zonder ingrijpende reorganisatie een efficiënt boekhoud-systeem toepassen, dat mij aanzienlijke tijd- en kostenbesparing geeft? Hoe kan ik orders, die op het laatste moment binnenkomen toch direct verwerken? Hoe kan ik op elk gewenst moment mijn voorraden, en de af- en toename controleren? Kunnen experts mij adviseren

over de administratie?
vraag ons
Welke boekhoudmachines zijn speciaal voor mijn bedrijf? Welke kosten van een efficiënte, moderne boekhouding?

Een ervaring van tientallen jaren in moderne boekhoudmachines en -systemen stellen wij gaarne in Uw dienst . . . als U er om vraagt! De JAARBEURS biedt U daartoe een uitstekende gelegenheid! In onze Remington stand zult U namelijk een keur van machines aantreffen voor alle mogelijke doeleinden. Bezoek onze stand! Laat U vrijblijvend adviseren, speciaal voor Uw boekhouding. Want ook voor Uw administratie is er een REMINGTON BOEKHOUDMACHINE op de JAARBEURS te zien!

Stand no. 5014-5032 en 6015-6033

Remington Rand

Verkoopkantoor: Kalverstraat 3-5, Amsterdam

Vestigingen door geheel Nederland